

Saimaan ammattikorkeakoulu
Liiketalous Lappeenranta
Liiketalouden koulutusohjelma
Yritysten ja taloushallinnon juridiikka

Ira Halme

VALOKUVAN JA VALOKUVAAJAN OIKEUDET CASE: TMI SOFIA VIRTANEN

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

Ira Halme

Valokuvan ja valokuvaajan oikeudet, case: Tmi Sofia Virtanen, 54 sivua, 2 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Liiketalous, liiketalouden koulutusohjelma

Yritysten ja taloushallinnon juridiikka

Opinnäytetyö, 2011

Ohjaaja: yliopettaja Marjut Heikkilä

Opinnäytetyön tavoitteena oli saada kattava paketti valokuvaajan ja valokuvan oikeuksista Tmi Sofia Virtaselle. Tarkoituksena oli myös selvittää yrityksen asiakkaiden tietoa tekijänoikeuksista.

Teoriaosuudessa tarkastellaan tekijänoikeuksia ja niihin kuuluvaa lähioikeutta ja erityisesti valokuvaajan oikeuksia. Tekijänoikeuksista puhutaan, kun valokuva on ylittänyt teoskynnyksen ja lähioikeuksista puhutaan silloin, kun valokuva ei täytä näitä teoksen vaatimuksia. Kaikki valokuvat saavat nauttia ainakin valokuvaajan suojaa, joka kuuluu lähioikeuksiin. Näihin tutustuttiin tutkimalla kirjallisuutta sekä tutustumalla tekijänoikeuslakiin. Työssä esitellään myös valokuvan historiaa sekä yleistä valokuvaukseen liittyvää.

Opinnäytetyössä käytettiin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Tämä tehtiin kyselytutkimuksena, joka toteutettiin yrityksen liiketiloissa. Tähän kuului myös kahden STT–Lehtikuvan työntekijän teemahaastattelu.

Lopussa esitellään muistilista, jossa on tärkeimmät muistettavat asiat valokuvausalan yrittäjälle.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että asiakkaat pääasiallisesti tietävät valokuvaajan ja valokuvan oikeudet, mutta muutamissa tärkeissä asioissa asiakkaat tarvitsevat opastusta, jotta väärinkäsityksiltä vältytään.

STT–Lehtikuvalla on kunnolliset sopimuspohjat, joiden takia ongelmia ja kysymyksiä ei paljonkaan synny. Valokuvan ja valokuvaajan oikeudet ovat hyvin tiedossa sekä toimitusehdot ovat selvät ja toimivat.

Asiasanat: Valokuvaaja, valokuva, tekijänoikeus, lähioikeus

ABSTRACT

Ira Halme

Photograph and the Photographer's Rights, Case: Sole Trader Sofia Virtanen, 54 pages, 2 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Degree Programme in Business Administration

Specialisation of Corporate and Financial Law

Bachelor's Thesis 2011

Instructor: Principal lecturer Marjut Heikkilä

The aim of the thesis was to draw up a complete package of the photographer's and the photograph rights to sole trader Sofia Virtanen. The intention was also to investigate customers' awareness of copyright.

In the theory part the thesis reviews the regulations of copyright and the related rights of the photographer. Copyrights are to be considered when a photograph has exceeded the threshold of artworks and neighboring rights are to be considered when a photograph cannot fulfill the requirements of the work. All photos enjoy at least the photographer's protection, which belongs to neighboring rights. The information was gathered from juridical and legislative texts. In addition, this part presents the history of photography and general issues related to photography.

The empirical research was qualitative. It included a survey in the company's business premises and a focused interview of two of the STT–Lehtikuva employees.

At the end of the thesis there is a checklist where the most important issues to remember for the entrepreneur are listed.

Results indicate that customers are aware of the photographer's and photograph rights, but in some important cases, customers need guidance in order to avoid misunderstandings.

STT–Lehtikuva has a decent contractual basis, and this is why there are very little problems and questions about copyright. Photograph and the photographer's rights are very well known and their terms of delivery are clear and effective.

Keywords: Photographer, Photograph, copyright, neighboring rights

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
1.1 Tausta	5
1.2 Tutkimuksen rajausta	5
1.3 Tutkimusmenetelmät	6
2 YRITYSESITTELY	7
3 VALOKUVAN HISTORIAA JA YLEISTÄ VALOKUVAUKSESTA	8
3.1 Historia	8
3.2 Valokuvan suojan kehitys	11
3.3 Missä saa kuvata ja missä ei	13
3.4 Kuvan julkaiseminen	14
3.5 Kuva mainonnassa ja markkinoinnissa	14
3.6 Valokuvakilpailut	15
4 TEKIJÄNOIKEUSSÄÄNNÖKSET	15
4.1 Tekijänoikeus	15
4.1.1 Taloudelliset oikeudet	17
4.1.2 Moraaliset oikeudet	20
4.1.3 Tekijänoikeuden voimassaolo	22
4.2 Tekijänoikeuden loukkaus	23
4.3 Tekijänoikeuden rajoitukset	25
4.3.1 Vapaa hyväksikäyttöoikeus	26
4.3.2 Pakkolisenssi	29
4.3.3 Sopimuslisenssi	30
4.4 Lähioikeudet	30
4.5 Tekijänoikeudesta luopuminen	32
5 KUVAOIKEUDET KÄYTÄNNÖSSÄ	33
5.1 Käyttäjän kokemuksia	33
5.2 Muistilista valokuvaajalle	36
5.3 Muistilista asiakkaille	37
5.4 Kyselylomakkeen analysointi	39
6 YHTEENVETO	50
KUVAT	52
KAAVIOT	52
LÄHTEET	53
LAINSÄÄDÄNTÖ	54

LIITTEET

Liite 1 Kyselylomake

Liite 2 Muistilista valokuvaajalle

1 JOHDANTO

1.1 Tausta

Keskustelimme ystäväni valokuvaaja Sofia Virtasen kanssa mahdollisesta opinnäytetyöaiheesta ja päädyimme lopulta keskustelemaan hänen yrityksensä ja siitä, kuinka hänen tulisi saada tarkempia tietoja valokuvan ja valokuvaajan tekijänoikeuksista. Itseäni valokuvaus on kiinnostanut jo pidemmän aikaa ja varsinkin oikeudelliset kysymykset asiaan liittyen. Koulussa luennolla lukiessani tekijänoikeuksista kiinnostuin niistä lisää, joten ajattelin, että tekijänoikeuksista kirjoittaminen olisi mielenkiintoinen aihe. Näin päädyin valitsemaan opinnäytetyöaiheeni. Tällä opinnäytetyöllä selvitän siis valokuvan ja valokuvaajan tekijänoikeudet ja tarkastelen, kuinka hyvin Sofia Virtasen asiakkaat ovat perillä tekijänoikeuksista.

Opinnäytetyötä teen Valokuvaaja Sofia Virtaselle, jolla on oma valokuvausliike Haminassa. Autan häntä tarkentamaan tietoaan tekijänoikeuksista, eikä hänen tarvitse käyttää aikaansa kyseisten tietojen etsimiseen. Hän pystyy nopeammin kertomaan asiakkailleen näiden oikeudet ja omat oikeutensa, eikä väärinkäsityksiä synny. Opinnäytetyön tekeminen auttaa siis yrittäjää sekä hänen asiakkaitaan.

1.2 Tutkimuksen rajaus

Opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan tekijänoikeuksia Suomessa, eikä kansainvälisiin tekijänoikeuksiin puututa. Tämä johtuu siitä, että kyseinen aihe ei ole ainakaan vielä ajankohtainen asia yritykselle, jolle opinnäytetyötä tehdään. Tutkin asiakkaiden tietoa valokuvan ja valokuvaajan tekijänoikeuksista. Tutkimus toteutetaan kyselylomakkeella, joka on yrityksen liiketiloissa ja teорияosassa tarkastellaan tekijänoikeuksien sääntelyä. Tutkimukseen tulee myös teemahaastattelu, jossa haastatellaan STT-Lehtikuvan kahta työntekijää. Hei-

dän avulla selvitetään valokuvaajan oikeuksia sekä, kuinka kuvatoimisto toimii. Työn loppuun tehdään vielä muistilista yrittäjälle tärkeimmistä tekijänoikeudellisista asioista ja näytetään asiakkaille suunnattu muistilista.

Tavoitteena on laatia paketti tekijänoikeuksien säännöksistä. Tarkastellaan valokuvan ja valokuvaajan oikeuksia sekä selvitetään asiakkaiden tietoa oikeuksista. Aihetta on tärkeä tarkastella, ettei jouduta ikäviin tilanteisiin tietämättömyyden takia tai pahimmassa tapauksessa jouduta korvausvelvolliseksi. Usein myös asiakkaat luulevat saavansa kaikki valokuvan tai muotokuvan oikeudet itselleen saman tien ilman sopimuksia.

Teoriaosuudessa käsitellään tekijänoikeuksia ja tekijänoikeuden lähioikeuksia. Tekijänoikeuksia tarkastellaan, kun kyseessä on valokuva, joka on ylittänyt teoskynnyksen eli on omaperäinen ja itsenäinen. Valokuva, joka ei täytä teoksen vaatimuksia, saa valokuvaajan suojaa ja sitä käsitellään lähioikeuksissa. Valokuvaajan suojan saavat siis kaikki valokuvat, oli kuvan ottanut sitten amatööri tai ammattilainen. Lähioikeuksissa keskitytään kuitenkin vain valokuvaajan suojaan, eikä muita lähioikeuksia oteta mukaan opinnäytetyöhön.

1.3 Tutkimusmenetelmät

Tällä tutkimuksella selvitetään muun muassa yrityksen asiakkaiden tietoa valokuvan ja valokuvaajan oikeuksista. Tutkimus on kvalitatiivinen kyselytutkimus ja tuloksia käsitellään absoluuttisina lukuina.

Tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella Tmi Sofia Virtasen liiketiloissa. Kyselylomakkeeseen pystyi vastaamaan 22.3. ja 20.4. välisen ajan. Lomake on tämän työn liitteenä (Liite 1). Kohderyhmänä olivat yrityksen kaikki asiakkaat iästä ja sukupuolesta riippumatta.

Tekijänoikeudellisten asioiden ja varsinkin lähioikeuksien tietämystä tutkittiin kysymysten kautta. Kysymykset olivat pelkistettyjä, ja tarkoituksena oli saada selville, mikä asiakkaiden mielestä oli oikein lain mukaan. Aineisto käsitellään ja vastauksista tehdään pylväskaaviot. Kysymyksistä tehdään laadullista analyysia.

Teemahaastattelussa tarkoituksena on tutkia kuvatoimiston tietoa valokuvan oikeuksista sekä, kuinka he toimivat. Tämän avulla saadaan kuvatoimiston näkemys asiasta sekä yrittäjälle lisätietoa mahdollisen tulevan kuvatoimiston käyttöön. Tärkeää on saada asiantuntevan kertomus oikeuksista, sillä kuvatoimisto joutuu käsittelemään päivittäin näitä asioita ja mahdollisia oikeuksiin liittyviä ongelmia.

2 YRITYSESITTELY

Toimeksiantajana minulla on yritys Toiminimi Sofia Virtanen, joka on valokuvaamo. Toiminimi perustettiin vuonna 2008, jolloin yrityksellä ei ollut vielä omaa liiketilaa. Sofia Virtanen vaikutti ensimmäisen vuotensa pääasiallisesti Vantaalla, jossa hänellä on vieläkin studio käytettävissä. Ennen oman liiketilan löytymistä hän keskittyi suurimmaksi osaksi valokuvaamiseen miljöössä, mikä tarkoittaa valokuvaamista ulkona tai studion ulkopuolella, muissa sisätiloissa.

Syksyllä 2009 Sofia Virtanen löysi sopivan liiketilan yritykselleen Haminasta. Nykyisessä liiketilassa Sofia Virtanen keskittyy valokuvaamiseen eli hänen yrityksensä on valokuvaamo. Häneltä saa myös kuvanvalmistuspalveluita sekä oheistuotteita. Tällä hetkellä yritys työllistää vain yhden henkilön, mutta Sofia ottaa työharjoittelijoita avukseen ja opettaa heille yrityksen toimintaa. Yhteistyökumppaneita yrityksellä on useita ja esimerkiksi hääkuvauksiin Sofian kautta voi saada meikkaajan. Sofia ei kuvaa pelkästään studiossaan, vaan hän liikkuu ympäri Suomea tilauksien mukaan.

3 VALOKUVAN HISTORIAA JA YLEISTÄ VALOKUVAUKSESTA

Tässä luvussa esitellään valokuvan historiaa sekä yleistä valokuvauksesta, kuten missä saa kuvata ja kuinka kuvaa voidaan käyttää. Kerron myös mihin suuntaan valokuvakilpailut ovat nykypäivänä menneet.

3.1 Historia

Valokuvaustaito on syntynyt 1830-luvulla, mutta siihen tarvittavat työkalut ovat olleet olemassa jo kauan ennen tätä. Näitä ei vain osattu yhdistää aikaisemmin. Alkeellinen kamera, jota kutsuttiin *camera obscuraksi*, oli ensimmäinen tarvittava osa valokuvaustaidon syntyyn. Tämä tunnettiin jo renessanssin aikana. Toinen tarvittava osa oli kemikaali. 1700-luvulla huomattiin, että tietyt kemikaalit tummuvat valon vaikutuksesta. Vielä ei kuitenkaan tiedetty, kuinka tämän tummumisen saisi pysäytettyä. (Leggat 1995.)

Valokuvaustaito esitettiin ensimmäisen kerran julkisuudessa Ranskan tiedeakatemian istunnossa vuonna 1839 ja keksijäksi nimettiin ranskalainen maalari Louis Jacques Mandé Daguerre. Häntä ei voida kuitenkaan yksinomaan kiittää valokuvauksen synnystä. Claude ja Nicéphore Niépce kokeilivat vuonna 1816 hopeakloridilla herkistettyä paperia camera obscurassa, jolloin he saivat negatiivikuvan syntymään. Tämä kuva kuitenkin hävisi tummuttuaan. Vuonna 1827 Nicéphore Niépce teki valotuksen kovettuvalle asfalttikalvolle ja tätä pidetäänkin maailman ensimmäisenä valokuvana. (Oesch 1993, 27–28.) Kuvassa 1 on esitetty Nicéphore Niépcerin ottama maailman ensimmäinen valokuva, joka esittää hänen kotikaupunkinsa maisemakuvaa.

Kuva 1 Nicéphore Niépcerin kotikaupungin maisemakuva. (Wikipedia.)

Valokuvaus tuli käyttökelpoiseksi, kun William Henry Fox Talbot keksi negatiivi-positiivimenetelmän. Tällä calotypia menetelmällä pystyi siis samasta negatiivista tekemään useampia positiivikuvia. Daguerren dagerrotyypikuvat olivat taas uniikkikuvia. Saadakseen toisen samanlaisen kuvan, oli kameroita oltava kaksi vierekkäin ottamassa samaa kuvaa. Nykyinenkin valokuva perustuu siis tähän negatiivi-positiivimenetelmään. Talbot patentoi calotypian vuonna 1841. (Leggat 1995.)

Vuonna 1851 uusi nimi nousi esiin valokuvauksen saralla. Hän oli Frederic Scott Archer ja hän otti käyttöön niin sanotun märkälävymenetelmän. Tämä menetelmä pysyi käytössä noin sata vuotta. Märkälävymenetelmä oli paljon nopeampi kuin aikaisemmat menetelmät sekä halvempi. Vuonna 1871 tapahtui jälleen suuri harppaus eteenpäin valokuvauksen saralla, kun tohtori Richard Maddox keksi käyttää gelatiinia lasin sijasta. Näin keksittiin kuivälävymenetelmä. (Leggat 1995.)

Ensimmäisen värivalokuvan tekijänä voidaan pitää James Clerk Maxwelliä (1861). Valokuva otettiin kolme kertaa ja jokaisella kerralla eri värisuodinta käyttäen. Punaisen, vihreän ja sinisen suotimen avulla otetut kuvat yhdistettiin ja näin syntyi värivalokuva. George Eastman keksi vuonna 1884 joustavan filmin. Hän esitteli neljä vuotta myöhemmin laatikkokameran, jonka ansiosta kameroita voitiin alkaa tehdä suuremmalle ihmisjoukolle. (Leggat 1995.)

Postilaitoksen kehittyessä myös postikortit, maisemakortit ja muut kuvatuotteet yleistyivät. Muotokuvaamoista tuli suosittuja ja muotokuvia alettiin myös parantella. Tämä tapahtui koevedosten avulla. Mainonta alkoi käyttää valokuvia 1900-luvulla. Lehdet käyttivät tällöin enemmän hyväkseen valokuvia ja pienkameratkin alkoivat tulla myyntiin 1920-luvulla. Kuva-aikakauslehdet ilmestyivät, kun kuvajournalismi yleistyi. Näitä on esimerkiksi Time, Life ja Illustrierte Zeitung. (Oesch 1993, 30.)

Suomessa ensimmäisen valokuvan otti vuonna 1842 piirilääkäri Henrik Cajander Turussa Nobelin talosta. Tämä valokuva oli otettu dagerrotypia menetelmää käyttäen. Samalla vuosisadalla I.K Inha julkaisi valokuvakokoelman ”Suomi kuvissa”. Muita tunnettuja suomalaisia valokuvaajia ovat muun muassa tutkimusmatkailija ja lehtimies Sakari Pälsi sekä Vilho Setälä. Suomessa valokuva hyväksyttiin taiteen lajina vasta vuonna 1977, jolloin perustettiin valokuvataiteiden toimikunta. Tämän virallistaminen soi taiteilija-apurahojen ja määräaikaisten taiteilijaprofessuurien myöntämisen valokuvaajille. Tekijänoikeusjärjestelmään perustuva yksinoikeudellinen tuki on liitetty lakiin jo 1800-luvun lopulla, kun taas tämä niin sanottu julkisen tuen muoto syntyi tätä paljon myöhemmin. (Oesch 1993, 29–31.)

3.2 Valokuvan suojan kehitys

Valokuvaajan tekijänoikeudellisen suojan kehitys on ollut pitkää ja se on kehittynyt erittäin paljon. Painoasetusten aika on ollut 1800-luvun loppupuolella. Painatusyksinoikeuksia myönsi hallitsija kirjanpainajille sekä kirjoittajille. Tämä oikeus antoi kieltää saman tuotteen painamisen muilla. Vuonna 1865 painoasetuksen suojaan lisättiin kuvallisia tuotteita, mutta näihin valokuvat eivät kuuluneet, joten valokuva ei saanut minkäänlaista suoja säännöstä. (Oesch 1993, 79–80.)

Tekijänoikeuden yleinen säännöstäminen tuli esille ensimmäisen kerran Suomessa vuonna 1880, jolloin tehtiin asetus kirjailijan ja taiteilijan oikeudesta työssä tuotteisiin (KirjTaitA). Tämä tekijänoikeuslaki sisälsi ensimmäiset suojat valokuvan oikeuteen. Suoja-aika oli vain viisi vuotta ilmoitetusta kuvan ottamisvuodesta. Valokuva ei voinut saada samaa suojaa, kuin taidemaalaukset ja grafiikan tuotteet, sillä sitä ei pidetty taiteellisenä työnä. Tuotteet oli suojattu vain toisen valokuvaamalla tehtyä jäljittelyä vastaan, joka oli ansiotarkoitukseen tehty. Suojaa saadakseen oli kuvassa oltava nimi ja vuosiluku. Valokuvien suoja sai rangaistustehosteen, joka oli sakko, vahingonkorvausmahdollisuuden sekä takavarikko ja menettämishan luvattomasta monistamisesta. (mt. 81–84.)

Myöhemmin tehtiin aloitteita KirjTaitA:n valokuvan suojan parantamiseksi sen puutteiden vuoksi. Aloitteita tehtiin muun muassa siinä, että valokuvaajan teokset saisivat nauttia samaa suojaa kuin grafiikan teokset. Vuonna 1905 on julkaistu mietintö, jossa oli erillinen luku, jolla saataisiin parannettua valokuvaajan tekijänoikeudellista asemaa. Suoja-aikaa esitettiin pidennettäväksi 25 vuoteen valokuvan ottamisesta sekä ehdotettiin, että muullakin kuin vain valokuvaamalla tehty jäljittely kiellettäisiin. (mt. 90–92.)

Venäjän vallan ajan loppupuolella tehtiin mietintö kirjailijan ja taiteilijan oikeuksista. Tällä olisi haluttu parantaa valokuvaajan oikeuksia ottamalla Euroopan maiden laeista mallia. Suomen KirjTaitA:ta ja Venäjän lakia vertailtiin, mutta Venäjän lain ottaminen käyttöön torjuttiin. (Oesch 1993, 96.)

Vuoden 1920 jälkeen julkaistiin uusi lainvalmistelukunnan ehdotus tekijänoikeudesta, joka liittyi valokuvan suojaan. Tämä ei kuitenkaan johtanut lakiin, mutta se pohjusti hyvin vuoden 1927 toteutettua lainsäädäntöä. Ehdotuksessa mainittiin, että kuvaamataiteen ja valokuvauksen tuotteille tulisi laatia oma laki sekä musiikin tuotteille ja kirjallisille töille oma laki. Huomioon oli otettu tekijänoikeudelliset yleisperiaatteet ja valokuvan suojaamisen keskeisimmät kysymykset. Lainvalmistelukunta huomioi taloudelliset oikeudet, lisäksi havaittiin valokuvan jäljennettävyys. Ehdotus edisti myös Suomen liittymismahdollisuutta Bernin yleissopimukseen. Valokuvat saivat tekijänoikeudensuojaa, mutta se oli puolet lyhyempi kuin taideteoksien saama 30 vuoden suoja. Valokuvalle haluttiin antaa suoja kaikenlaiselta jäljentämiseltä. Kuitenkin uuden omaperäisen taideteoksen sai luoda valokuvan pohjalta. Tehtiin myös elokuvaan liittyvä ehdotus, jossa elokuva sai joko valokuvalla säädettyä suojaa tai sitten teossuojaa. (mt. 97–102.)

Laki oikeudesta valokuvaan (ValokuvaL) annettiin vuonna 1927. Tämän mukaan kaikki valokuvat kuuluivat saman lain alaisuuteen. Kuitenkin valokuvasarjat saivat nauttia TekijäL:n suojaa. Valokuvasarjoina pidettiin valokuvakokonaisuuksia, jotka liittyivät toisiinsa tieteellisesti ja taiteellisesti. Näin ollen yksittäinen valokuva ei päässyt nauttimaan teossuojaa. Pohjana vuoden 1927 ValokuvaL:iin oli, että valokuvausta ei pidetty luovana toimintana, eikä se saanut yhtä pitkää suoja-aikaa kuin teokset. Valokuvaajan oikeus oli jäljentää ja monistaa valokuva sekä saattaa tehty valokuva julkisuuteen. Jäljentää sai kuitenkin vain valokuvaamalla. Valokuvaajalla oli yksinoikeus valokuvaansa, mutta kuitenkin, jos kuva oli tehty kuvaamossa, sai kuvaamon omistaja oikeudet kuvaan. Myös tilattujen kuvien oikeudet kuuluivat tilaajalle. Oikeus oli kestoaltaan 10 vuotta valokuvan ensimmäisestä julkistamisvuodesta. Isyysoikeus tuli myös lakiin. (mt.

1993, 104–105.) Isyysoikeudesta kerrotaan enemmän luvussa 4.1.2 moraaliset oikeudet.

1980-luvulla tehtiin vahvennuksia 1960-luvulla tehtyyn lakiin, jossa suoja-aika piteni 25 vuodesta 50 vuoteen, valokuvaaja sai yksinoikeuden muunnella valokuvaansa, lisäksi isyys- ja respektioikeus tulivat lakiin (Oesch 1993, 107). Respektioikeudesta kerrotaan myös tarkemmin luvussa 4.1.2 moraaliset oikeudet. Laki oikeudesta valokuvaan oli voimassa vuoteen 1995 asti, kunnes se kumottiin ja liitettiin tekijänoikeuslakiin (Haarmann 2006, 41).

3.3 Missä saa kuvata ja missä ei

Valokuvaaminen julkisella paikalla on sallittua. Julkiseksi paikoiksi voidaan lukea linja-autoasemat, juna-asemat, lentoaseman yleisölle avoimet alueet, puistot, rannat ja kadut, kauppakeskusten yleiset alueet, kirjastot ja muut yleisölle avoimet yleisen palvelun laitokset, sairaaloiden aulat ja virastojen yleisölle avoimet alueet. Myös kaupoissa, baareissa ja ravintoloissa saa kuvata. (Suomen Journalistiliitto 2011.) Yksityisellä henkilöllä, joka on julkisella paikalla, on kuitenkin yksityisyyden suoja turvanaan. Toisin sanoen häntä ei saa kuvata tilanteessa, joka on loukkaava häntä kohtaan. (Mäkelä & Suvanto.)

Kotirauhan suojaamiksi paikoiksi lasketaan asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitetut tilat kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset. Myös asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat kuuluvat kotirauhan suojaan. Julkisrauhan piirissä ei ole myöskään lupa kuvata. Näitä alueita ovat muun muassa virastot, tuotantolaitokset, koulut ja toimistot. (Suvanto, Rinne & Mäkelä 2009, 160–161.)

Liiketilän tai kauppakeskuksen omistajalla on oikeus valita asiakkaansa ja poistaa kaupasta mahdollinen häiritsevä asiakas, kuten vaikka kuvia ottava valokuvaaja. Itse valokuvaamista omistaja ei kuitenkaan voi kieltää, mutta häiritsevän valokuvaamisen kyllä. Valokuvaaminen kielletty -kylteillä ei siis ole laillista poh-

jaa julkisella paikalla. Poikkeuksena ovat kuitenkin muun muassa maanpuolustuskylyt. Konserteissa ja teattereissa valokuvaaminen on kiellettyä ja se on hyvin ymmärrettävääkin. (Suvanto ym. 2009, 161.)

Vartijalla tai poliisilla ei ole oikeutta pyytää poistamaan otettuja kuvia muistikortilta. Kuvia ei tarvitse myöskään näyttää. Näiden kuvien julkaiseminen on kuitenkin taas ihan eri asia. Jos ei ole varma, saako jossakin paikassa kuvata, on helppoa kysyä asiasta paikan omistajalta. (Suvanto ym. 2009, 161.)

3.4 Kuvan julkaiseminen

Kuvan saa julkaista, jos myyjällä on kuvaan tekijänoikeudet, hän omistaa tai hänellä on oikeudet kuvan kohteeseen, mukana olevat henkilöt ovat antaneet julkaisuluvan, eikä kuva loukkaa ketään. Saadessaan luvan ottaa valokuvan jossakin paikassa, ei ole taetta siitä, että sen voisi julkaista. Julkaisurajoitus voi olla osittainen sen kohdistuessa kuvan käyttöön mainoksissa tai markkinoinnissa. Tämä rajoitus on totaalinen, mikäli kuva loukkaa kohdetta. (Suvanto ym. 2009, 162.)

3.5 Kuva mainonnassa ja markkinoinnissa

Yksityisyyden suoja rajoittaa, millä tavalla valokuvaa voidaan käyttää, kun valokuvassa on henkilö. Käytettäessä mainonnassa tai markkinoinnissa henkilön kuvaa tämän henkilön tulee antaa suostumus, tai muuten luvattomasta käytöstä voi joutua maksamaan korvauksia. Toisen yksityisomaisuutta ei myöskään saa käyttää kuvissa ilman suostumusta. Tähän kuuluvat myös rakennukset. Mainostoimistot ostavat kuvapankeista kuvia, jotka ovat neutraaleja, ettei niissä näy esimerkiksi tuotemerkkejä tai design-tuotteita. Näin ne eivät joudu niin helposti vaikeuksiin tekijänoikeuden kanssa. (Suvanto ym. 2009, 163.)

3.6 Valokuvakilpailut

Yle tv1 uutisissa kerrottiin torstaina 5.5.2011, että valokuvakilpailuista on tullut kuvankeräyskampanjoita. Valokuvia otetaan enemmän kuin koskaan ennen, ja valokuvauskilpailut ovat siis tulleet suosioon ja niiden määrä on kasvanut. Suomen valokuvausjärjestöjen keskusliiton Finnfoton toiminnanjohtaja Mikko Säteri kertoo, että suurin osa näistä kilpailuista on huijausta. Tämä johtuu siitä, että kilpailunjärjestäjät eivät ole kiinnostuneet laittamaan valokuvia paremmuusjärjestykseen ja etsimään kisan voittajaa, vaan he haluavat löytää hyviä kuvia, joilla he voivat ansaita rahaa. Suurimmaksi osaksi kilpailun säännöissä sanotaankin, että järjestäjät saavat täyden käyttöoikeuden kilpailukuviin. Harva harrastelija kuvaaja nimittäin huomaa lukea tarkkaan kilpailujen säännöt. (Peltola.)

Kilpailujen kuvat ovat kerryttäneet muun muassa korufirman, energiayhtiön, puhelinluettelojulkaisijan, lukuisien mediatalojen ja kuntien kuvapankkia. Säteri neuvookin valokuvaharrastajia tutkimaan kilpailujen säännöt tarkkaan läpi. Jos säännöt epäilyttävät edes vähän ja vaikuttaa siltä, että kuvattavalle voi aiheutua ansionmenetystä, kannattaa miettiä, osallistuuko kilpailuun ollenkaan. (Peltola.)

4 TEKIJÄNOIKEUSSÄÄNNÖKSET

Tässä luvussa kerron suomalaisesta tekijänoikeussäännöksestä sekä niihin kuuluvasta lähioikeudesta. Näitä oikeuksia tarkastellaan valokuvateoksen ja valokuvan kannalta.

4.1 Tekijänoikeus

Tekijänoikeuslaki 404/1961 (TekijäL) 1. pykälän (§) mukaan kirjalliset ja taiteelliset teokset ovat tekijänoikeuden piirissä. Tunnetuimpina tekijänoikeuteen kuuluvina osa-alueina voidaan varmasti pitää kirjallisia teoksia, musiikki-, ja elokuvateoksia.

Tekijänoikeuden suojaa annetaan vain itsenäisille ja omaperäisille teoksille. Tämä tarkoittaa sitä, että kukaan muu ei olisi tehnyt täysin samanlaista teosta työhön ryhtyessä (Haarmann 2006, 45). Nämä koskevat alkuperäisteoksia. Kuitenkin tekijänoikeussuojaa saavat myös jälkiperäisteokset, joita ovat käänös, muunnelma ja kokoomateos (Haarmann 2006, 51). Valokuvaa voidaan siis käyttää maalauksen lähtökohtana. Tekijänoikeuden suojan edellytykset vaihtelevat teostyyppittäin. Kirjallisuuden, musiikin ja taiteen alalla suojaa näyttäisi saavan helpommin kuin sovelletun taiteen puolella. (Haarmann 2005, 63.)

Tekijänoikeutta luonnehditaan usein muodon suojaksi. Tämä johtuu siitä, että esimerkiksi teemat, ideat ja teoriat eivät saa suojaa. Suojaa ei kuitenkaan anneta tekijän tyyliin, tekniikalle tai maneerille. Tekijänoikeus ei myöskään rajoitu vain ulkoiseen muotoon, jossa se ensimmäisen kerran saatettiin julkisuuteen, sillä kuten jo aikaisemmin mainitsin, teoksesta saa tehdä muunnelmia. Kuka tahansa saa valokuvata auringonlaskua aavikolla, vaikka näin on tehty ennenkin. Samanlaisuusarviointia käytetään silloin, kun ei päästä yhteisymmärrykseen muodon ja sisällön välillä. (Haarmann 2005, 96–98.)

Tekijä on tekijänoikeuslainsäädännön mukaan se, joka on luonut teoksen. Tekijänoikeus kuuluu teoksen tekijälle, joka on luonnollinen henkilö eli ihminen. Teoksen luojana ei voi olla tietokone, eläin tai juridinen henkilö, kuten osakeyhtiö, valtio tai yhdistys. (Haarmann 2005, 100.) Työsuhteessa luodun teoksen tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle (Musta taide 2006, 21). Kun valokuvaaja ottaa valokuvan, kuuluvat tekijänoikeudet hänelle eikä mahdollisille avustajille taikka valokuvan tilaajalle. Tekijöitä voi olla kuitenkin useita. Tekijänoikeuden saamiseksi ei tarvita rekisteröintiä, ilmoitusta tai merkintää, että teos on suojattu, vaan se syntyy automaattisesti teoksen syntyessä (Musta taide 2006, 15).

TekijäL 7§:ssä on tekijäoletta, joka tarkoittaa, että tekijänä pidetään sitä, jonka nimi ilmenee teoksessa tai sen yhteydessä. Nimi voi myös olla salanimi tai nimimerkki, mutta sen on tällöin oltava yleisesti tunnettu. (Haarmann 2005, 107.)

Tekijänoikeus koostuu taloudellisista tai moraalisisista oikeuksista. Taloudelliset oikeudet tarkoittavat sitä, että tekijällä on yksinoikeus määrätä tietyistä toiminnoista teoksensa suhteen. Moraaliset oikeudet taas suojaavat tekijän persoonallisuutta. (Haarmann 2006, 56.) Seuraavaksi tarkastellaan näitä eri alueita.

4.1.1 Taloudelliset oikeudet

Taloudelliset oikeudet eivät rajoitu pelkästään teoksen ulkoiseen asuun, vaan tekijällä on myös määräämisvalta teokseensa silloin, kun toinen haluaa tehdä siitä muunnelman tai käännöksen ja julkaista tämän. Näillä on tietenkin oma oikeutensa, mutta tätä oikeutta ei voi käyttää ilman alkuperäisteoksen tekijän suostumusta. Valokuvasta voidaan siis näin ollen tehdä maalaus. TekijäL 2§:n tärkein merkitys onkin, ettei tekijän oikeus teokseen suojaakaan suoraan kopiointia. (Haarmann 2006, 57.)

Pirkko-Liisa Haarmann jaottelee teoksessaan Tekijänoikeus ja lähioikeudet (2006, 110) taloudelliset oikeudet seuraavasti:

- Kappaleiden valmistaminen
- Teoksen saattaminen yleisön saataviin
- Jälleenmyyntikorvaus.

Kappaleiden valmistaminen tarkoittaa kopiointia, oli se sitten valokopiointia, kynällä jäljentämistä tai äänittämistä. Tämä voi tapahtua suoraan tai välillisesti, kuten elävän esityksen tallentaminen tai radiolähetyksen kautta tapahtuva tallennus. Kappaleiden valmistusta voi tehdä kokonaan tai osittain, jolloin teosta ei tallenneta kokonaan vaan pelkkä osa siitä. Kappaleita ei saa valmistaa myöskään tilapäisesti tai pysyvästi. Pysyvä valmistus on yleensä käsin kosketelta-

vaa, kuten esimerkiksi cd-levy tai painettu kirja. Tilapäisesti valmistaminen kattaa kaikki muut tilanteet. Teoksen siirtäminen laitteeseen, millä sen voi toistaa, on myös kappaleen valmistamista. Kuten jo edellä mainitsin, tekijän yksinoikeus ei ulotu pelkään muotoon. Rakennuksesta otettu valokuva on siis rakennusteoksen kappale. (Harenko, Niiranen & Tarkela 2006, 32–33.)

Teoksen saattaminen yleisön saataviin käsittää yleisölle välittämisen, julkisen esittämisen, kappaleiden levittämisen yleisön keskuuteen sekä julkisen näyttämisen.

Yleisölle välittäminen tarkoittaa esimerkiksi tietoverkossa tapahtuvaa välittämistä taikka radiossa ja televisiossa välittämistä, tällöin yleisö ei ole läsnä siellä, missä teoksen esittäminen tapahtuu. Mikäli teoksen kappale sisältyy esimerkiksi televisiolähetykseen, on kysymys teoksen välittämisestä. Linkittäminen saa uuden yleisön, kun linkit avautuvat linkittäjän omalle sivulle vaikka kehykseen. Tämä kuuluu siis tekijänoikeuden säännösten piiriin. Yleisölle välittämiseksi luetaan myös teoksen välittäminen siten, että henkilöllä, joka kuuluu yleisöön, on mahdollisuus tilata teos. (Harenko ym. 2006, 36–38.)

Julkinen esittäminen tapahtuu yleisön läsnä ollessa. Esityksen katsojia tai kuulijoita ei ole tällöin määrätty ennalta. Useimmiten julkinen esittäminen tulee kyseeseen elokuvateoksissa, näyttämöteoksissa ja sävellysteoksissa. Kuvataiteessa teknistä apuvälinettä käyttäessä on kyse esittämisestä. Myös ansiotoiminnassa tarkoitettu esittäminen suurehkolle suljetulle piirille on julkista esittämistä, kuten musiikin esittäminen henkilökunnan virkistykseksi teollisuuslaitoksessa. Tämän säännöksen piiriin kuuluu myös ravintolan pitäjän tai linja-auton omistajan välittämät radiossa tai televisiossa lähetetyt esitykset. (Haarmann 2006, 60–63.)

Teoksen levittäminen yleisön keskuuteen tarkoittaa konkreettisten kappaleiden, kuten kuvataiteen myymistä tai luovuttamista. Se voi olla myös lainaamista, vuokraamista tai muulla tavalla levittämistä. Levittäminen kytketään useimmiten

kappaleiden valmistamiseen, joten tekijän yksinoikeudella on levittämisessä toissijainen merkitys. Tekijä siirtää kustantajalle kappaleiden levitysoikeuden, kun hän luovuttaa kustantajalle oikeuden teoksen kappaleiden valmistamiseen. Luvattomasti valmistetuissa kappaleissa tekijä voi kieltää näiden levittämisen. (mt. 2006, 63–64.)

Teoskappaleen julkinen näyttäminen tulee esille lähinnä kuvataiteissa. Näyttäminen on välitöntä eli ilman teknistä apuvälinettä tapahtuvaa näyttämistä, esimerkiksi valokuvateoksen ripustamista näyttelytilan seinälle. Jos valokuvateos näytetään esimerkiksi videotykin, piirtoheittimen tai diaprojektorin kautta heijastaen kuva seinälle, eikä varsinainen teos ole paikalla, on kyseessä julkinen esittäminen. Kuitenkin jos teknistä apuvälinettä käytetään teoksen katseluun, joka on läsnä, on kyse näyttämisestä. Näitä apuvälineitä voi olla vaikka pimeässä huoneessa olevan taideteoksen näkeminen infrapunalaitteella tai optisen linssin läpi tarkasteltava, kun katsotaan muotoa tai väriä muuttavaa teosta. (Harenko ym. 2006, 45–46.)

Kuvataiteen tekijöillä on oikeus jälleenmyyntikorvaukseen. Tähän luetaan maa-
lausten, grafiikan, piirrosten ja kuvanveistosten myynti. Tekijänoikeuslaki laskee mukaan myös valokuvateokset, taidekäsityön, taideteollisuuden ja rakennustai-
teen tuotteet. Näiden tulee kuitenkin olla uniikkeja teoksia. Teosten ammatti-
maisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä maksetaan jälleenmyyntikorvausta. Jäl-
leenmyyntikorvaus on 5 % myydyin teoksen arvonlisäverottomasta myyntihin-
nasta. Tämän korvauksen kerää ja tilittää Kuvasto. Korvausoikeus kestää teki-
jänoikeuden suoja-ajan verran. (Haarmann 2006, 65–66.)

Kuvasto ry on visuaalisen alan taiteilijoiden tekijänoikeusyhdistys. He edustavat noin 2 000:ta kotimaista kuvataiteilijaa sekä noin 50 000:ta ulkomaista taiteilijaa. Kuvaston asiakkaaksi pääsee, kun tekijä on luonut itsenäisen ja omaperäisen kuvataiteen teoksen. Kuten jo edellä mainitsin, Kuvasto kerää ja tilittää jälleenmyyntikorvauksen. Kuvasto myöntää myös käyttölupia edustamiensa taiteilijoiden teosten käyttöön. (Kuvasto ry.)

4.1.2 Moraaliset oikeudet

Moraaliset oikeudet suojaavat tekijän persoonallisuutta. Näistä oikeuksista tekijä ei voi luopua toisin kuin taloudellisista oikeuksista. (Haarmann 2005, 138–139.) Moraalisiin oikeuksiin kuuluu seuraavat aihe-alueet (Haarmann 2006,110):

- Isyysoikeus
- Respektioikeus
- Luoksepääsoikeus
- Katumisoikeus
- Klassikkosuoja.

Isyysoikeus tarkoittaa sitä, että tekijän nimi tulee mainita hyvän tavan mukaisesti saatettaessa teos yleisön saataviin tai tehtäessä siitä kappaleita. Tekijä itse voi määrätä, missä muodossa hänen nimensä ilmoitetaan. Nimi voi olla myös salanimi tai nimimerkki. Ei ole väliä, kuinka laajasti teos saatetaan yleisön saataviin tai kuinka monta kappaletta teoksesta valmistetaan. Tekijän nimi tulee silti ilmoittaa. Tämä ei myöskään riipu siitä, saatetaanko teos yleisön saataviin laillisesti tai laittomasti. Nimeä ei myöskään saa poistaa teoksesta. Muunnelmaan ja käännökseen on merkittävä alkuperäisen tekijän nimi. Tekijän nimeä ei tarvitse kuitenkaan ilmoittaa, jos tekijä itse ei sitä halua. Kuitenkaan esimerkiksi hautajaisissa ja jumalanpalveluksessa ei tekijän nimeä tarvitse mainita, sillä se saattaisi olla häiritsevää. Mainoksissa ei ole tapana ilmoittaa tekijöiden nimiä, eikä joissakin taideteollisuuden tuotteissa, sillä näissä tekijän nimen merkitseminen voisi pilata tuotteen ulkoasun. (Haarmann 2005, 140–143.) Valokuvissa on hyvin tärkeää tekijän nimen ilmoittaminen.

Respekti- eli kunnioittamisoikeus kieltää teoksen muuttamisen tekijän taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Tällä halutaan suojata tekijän persoonaa. Muuttaminen voi kohdistua teokseen tai teoskappaleeseen. Valokuvateoksen muuttamista on esimerkiksi teoksen leikkaaminen ja rajaaminen sekä värien muuttaminen. Tätä oikeutta sovelletaan myös valokuvaan. Loukkaa-

vana julkaisemisena pidetään tietyn ideologin omaavaa teosta, joka esitetään vastakkaista ideologiaa edustavassa tilaisuudessa. Kuitenkin tehtäessä esimerkiksi kirjasta elokuva ovat muutokset sallittuja. (Haarmann 2006, 67–68.)

Luoksepääsyoikeus koskee tekijän oikeutta päästä katsomaan ja kuvaamaan jo myytyä kuvataidetta. Kuvataiteen tekijällä on siis oikeus nähdä luovuttamansa teos, jos siitä ei ole haittaa teoksen omistajalle ja se on tarpeellista tekijän taloudellisten oikeuksien takia taikka taiteellisen työn kannalta. Tämä voi olla oikeus päästä piirtämään, näkemään, valokuvaamaan tai lainaamaan teos. Luoksepääsyoikeus koskee pelkästään kuvataiteen teoksia. Tämän ulkopuolelle jäävät lähioikeutta saavat valokuvaajat, taidekäsityön, taideteollisuuden ja rakennustaiteen tuotteet. Tekijä ei saa ilman teoskappaleen omistajan lupaa valmistaa uusia kappaleita myytäväksi. (Haarmann 2005, 148–150.)

Katumisoikeudella tarkoitetaan, että tekijä voi sopimussuhteessa ollessaan esittää suunnitellun teoksen julkaisemisen uuden tiedon tai muuttuneen vakaumuksen takia. Hän voi myös vaatia saada tekemään uuteen painokseen lisäyksiä tai muutoksia. (Haarmann 2006, 69.)

Klassikkosuoja löytyy TekijäL 53§:ssä omana lukuna, mutta se lasketaan silti moraalisiin oikeuksiin. Klassikkosuoja otetaan käyttöön tekijän kuoltua. Moraaliset oikeudet siirtyvät perillisille, mutta joissain tapauksissa perilliset saattavat loukata moraalisia oikeuksia. Tällöin klassikkosuoja tulee mukaan kuvioon. Opetusministeriöllä on oikeus tekijän kuoltua kieltää tekemästä teosta loukkaavalla tavalla. Kielto tulee kuitenkin voimaan vasta, kun moraalisia oikeuksia on loukattu. Suojaa saavat siis teokset, joilla on suoja-aikaa vielä jäljellä sekä teokset, joiden suoja-aika on loppunut jo tai jotka ovat niin vanhoja, etteivät ole suojaa koskaan saaneetkaan. (Haarmann 2005, 151.)

4.1.3 Tekijänoikeuden voimassaolo

Tekijänoikeus syntyy saman tien, kun teos on luotu. Eli tekijänoikeutta saadakseen ei siis tarvitse rekisteröityä, ei tarvitse käyttää © -merkkiä, eikä tarvitse pidättää tekijänoikeuksia. Copyright-merkintää ei siis tarvita, että teos saisi tekijänoikeussuojaa. Tämä merkki ei kuitenkaan takaa, että tuote ylittäisi tekijänoikeussuojan, vaan kriteerien tulee silti täyttyä. Tekijänoikeussuojaa saavat suunnitelmat ja luonnokset valmiin teoksen ohella. Tekijänoikeutta rajoittaa aika, sillä jossakin vaiheessa oikeudenomistajan persoonallinen suhde katkeaa tekijään, jolloin tarvetta säilyttää mahdollisuutta tekijänoikeuden hyödyntämiseen ei enää ole. Jos tekijänoikeus lakkaisi heti tekijän kuoltua, tämä aiheuttaisi kustannusalalla epävarmuutta ja laskelmointia. Tämän takia onkin tärkeää tietää, milloin tekijänoikeus lakkaa ja teoksesta tulee vapaa. Klassikkosuoja suojaa kuitenkin vapautuneita teoksia, jottei teoksia loukattaisi. (Haarmann 2005, 243–244.)

Tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta tekijän kuolinvuodesta. Ei ole väliä, onko teosta julkaistu vai ei, kunhan tekijä on tunnettu, niin teos saa suojaa. Kun on kyse yhteisteoksesta, lasketaan 70 vuotta viimeiseksi kuolleen tekijän kuolinvuodesta. Jos tekijää ei tiedetä tai teosta ei ole julkistettu, on tekijänoikeus voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut teoksen julkistamisvuodesta. Tekijänoikeuden voimassaoloaika lasketaan erikseen jokaiselle osalle, kun teos julkaistaan osina. Tekijän henkilöllisyyden selvittyä tämän ajan kuluessa noudatetaan tekijän kuolinvuodesta laskettua aikaa. (Haarmann 2006, 71–72.)

Tekijänoikeuteen on lisätty uusi suojamuoto. TekijäL 2§:n eli taloudelliset oikeudet saa henkilö, joka julkaisee tai julkistaa ensimmäisen kerran aikaisemmin julkaisemattoman tai julkistamattoman teoksen. Tämän oikeuden voimassaolo päättyy, kun 25 vuotta on kulunut teoksen julkistamisesta. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan ottaa Mozartin aikaisemmin tuntematon sinfonia, joka löydettiin Odensesta. Säännöksen edellytyksenä on:

1. Teosta ei ole aikaisemmin julkaistu tai julkistettu,
2. Teos on ollut Suomen lain mukaan suojattu,
3. Teoksen suoja on lakannut. (Haarmann 2005, 246–247.)

Suoja-ajan päätyttyä teos on vapaa. Tekijän taloudelliset ja moraaliset oikeudet lakkaavat siis olemasta, ja kuka tahansa saa käyttää teosta kaupallisesti tai muuten hyväkseen. Klassikkosuoja on kuitenkin ainoa rajoittava tekijä. (Harenko ym. 2006, 361.)

4.2 Tekijänoikeuden loukkaus

Tekijänoikeuden loukkauksena pidetään, kun teosta käytetään tekijänoikeuslain vastaisesti. Tämä tapahtuu yleisimmin piraattilevyjen maahantuontina, teoksen luvattomana valmistamisena ja yleisön saataviin saattamisena. Myös moraalisten oikeuksien loukkaus ja teknisen toimenpiteen loukkaus ovat tekijänoikeusloukkausta. (Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry.)

Tekijänoikeusrikos määritellään kolmena eri tekemuotona. Tekijänoikeuden rikkomuksen rangaistavuus ei ole riippuvainen siitä, onko teko tehty ansiotarkoituksena eikä siitä, onko teko aiheuttanut haittaa tai vahinkoa. Myös tekijänoikeuden tai lähioikeuden loukkauksesta seuraa rangaistus. Tekijänoikeusrikoksena pidetään myös edellä mainitun aineiston tuomista Suomeen levitettäväksi tai edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi. Kuitenkin jos tällaiset loukkaukset tapahtuvat vain haittaamistarkoituksena, rangaistaan siitä tekijänoikeusrikkomuksena. Rangaistavuus ei edellytä taloudellisen hyödyn tavoittelua, kun kysymyksessä on tietoverkon tai tietojärjestelmän avulla tapahtuva taiteellisen tai kirjallisen teoksen ja esityksen loukkaus. Tekijänoikeusrikoksesta voi saada sakon tai joutua enimmillään kahdeksi vuodeksi vankeuteen. (Haarmann 2005, 344–345.)

Tekijänoikeusrikkomus on lievempi tekomuoto tekijänoikeusrikokseen verrattuna. Tekijänoikeusrikkomuksesta tuomitaan vain sakkoon. Tekijänoikeusrikkomuksesta rangaistaan, jos teoksesta valmistaa kappaleen tai saattaa yleisön saataviin teoksen tekijänoikeuslain vastaisesti tai sitten rikkoo moraalisia oikeuksia. Rangaistavaa on myös, jos rikkoo tekijänoikeuslain säännöstä, jolla on tarkoitus suojata tekijänoikeutta. Kolmantena rangaistavana rikkomuksesta on se, joka tuo maahan tai edelleen kolmanteen maahan kuljetettavaksi teoksen kappaleita, jotka uskotaan olevan valmistettu niin, että Suomessa se olisi rangaistavaa. (Haarmann 2005, 350–353.)

Toisinaan on ongelmallista selvittää, kuka on tekijänoikeusrikoksen tai –rikkomuksen takana. Kappaleen luovuttaja ei ole syyllinen tekijänoikeuden loukkaukseen, vaikka hän tietäisi kappaleen vastaanottajan ryhtyvän levittämään sitä yleisölle. (mt. 357.)

Hyvitys- ja korvausvastuu määräytyy tuottamuksettomuuden sekä tuottamuksellisuuden ja tahallisuuden mukaan. Kohtuullista hyvitystä joutuu korvaamaan, jos teosta on hyväksikäyttänyt tuottamuksettomasti. Hyvitystä ja korvausta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta joutuu korvaamaan, kun teosta on hyväksikäyttänyt tahallisesti tai tuottamuksesta. (mt. 359.)

Hyvityksestä ei vastaa pelkästään loukkaaja vaan myös henkilö, jonka hyväksi se on tehty. Esimerkiksi jos työntekijä toimii työnantajan hyväksi, he joutuvat molemmat hyvittämään tekijänoikeuden loukkauksesta. Kohtuullisena hyvityksenä on usein pidetty kaksinkertaista hintaa käyttöluvan hinnasta. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa tuottamustapauksissa. Tällöin korvauksen suoritettava määrä on vahingon täysi määrä. (mt. 361–363.)

Vahingonkorvaustapauksissa loukattu kärsii aineellista vahinkoa yleensä myymättä jääneiden teoskappaleiden, markkinoiden häiriintymisen ja muiden vastaavien syiden vuoksi. Tuomioistuin arvioi vahingon määrän, jos tätä suuruutta ei pysty näyttämään. (mt. 366–367.)

4.3 Tekijänoikeuden rajoitukset

Tekijänoikeutta on rajoitettu sivistyksellisistä ja sosiaalisista syistä sekä yksityisten etujen vuoksi. Näin ollen tekijänoikeudet eivät ole pelkkiä taloudellisia ja moraalisia oikeuksia. (Haarmann 2006, 73.)

Rajoitusten kohteena ovat julkistetut ja julkaistu teos. Teos on julkistettu, kun se on saatettu yleisön saataviin luvallisesti, esimerkiksi kirjallinen teos, jonka kappaleita on kaupoissa myytävänä tai sitten teos, joka luetaan julkisesti. Taideteos on julkistettu, kun se on pantu esille. Teoksen luvatonta saattamista yleisön saataviin ei pidetä julkistettuna. Tekijän suostumus tarvitaan tai jälkikäteistä suostumusta teoksen julkistamiseen. (mt. 73–74.)

Julkaistuksi teos katsotaan, kun tekijän suostumuksella kappaleita on saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen. Julkaiseminen on yksi julkistamisen keinoista eli julkaistu teos on aina julkistettu teos. (mt. 74.)

Tekijänoikeuden rajoitukset voidaan ryhmitellä esimerkiksi tarkoituksen (yksityiset, sosiaaliset ja sivistykselliset intressit), teostyyppin (sävellysteos, taideteos, kirjallinen teos, elokuvateos), tekijänoikeuden komponentin (välittäminen, levittäminen, kappaleiden valmistaminen, esittäminen) tai oikeudellisen konstruktion mukaan. (mt. 74.)

Pirkko- Liisa Haarmann (2006,74) esittelee nämä konstruktion rajoitukset teoksessaan Immateriaalioikeus seuraavanlaisesti:

- vapaa hyväksikäyttöoikeus
- pakkolisenssijärjestelmä
- sopimuslisenssijärjestelmä.

Vapaassa hyväksikäytössä kuka tahansa saa käyttää teosta hyväkseen, eikä hänen tarvitse hankkia tekijän lupaa tähän taikka maksaa hänelle korvauksia. Pakkolisenssijärjestelmässä ei tarvitse myöskään lupaa hyväksikäyttöön, mutta siitä täytyy maksaa korvaus tekijälle. Sopimuslenssijärjestelmässä hyväksikäyttäjä sopii hyväksikäytön ehdoista tekijöitä edustavan järjestön kanssa. Tämä sopimus sitoo sekä järjestäytyneitä tekijöitä, että tekijöitä, joita järjestö ei edusta. (Haarmann 2006, 74.)

4.3.1 Vapaa hyväksikäyttöoikeus

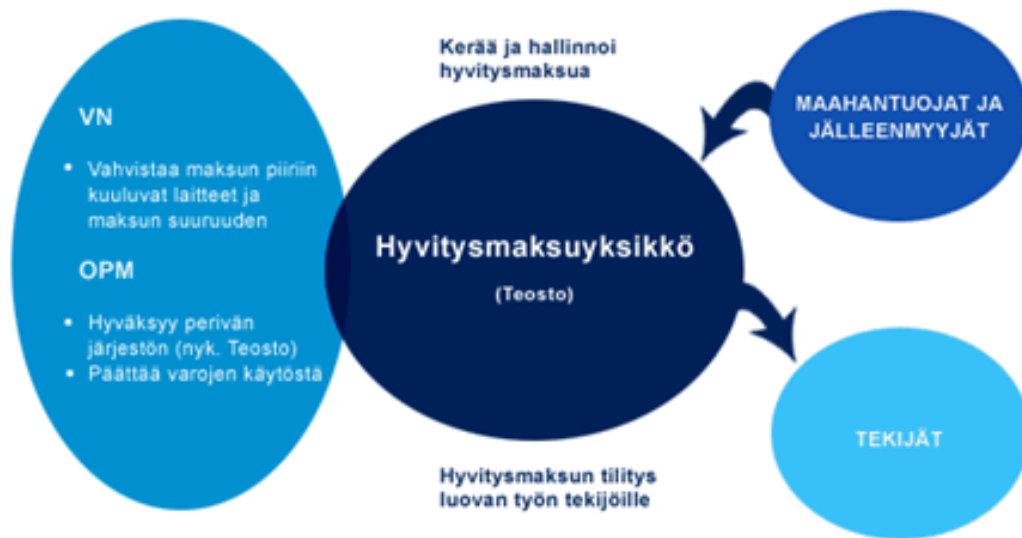
Oikeuden raukeaminen on hyväksikäyttöoikeuden tapauksista tärkein, sillä tällöin tekijänoikeus kuluu loppuun. Oikeuden loputtua, kuka tahansa voi vaikka levittää teoskappaletta yleisölle. Oikeuden raukeaminen kohdistuu aina teoskappaleeseen eikä itse teokseen. Kun tekijä suostuu saattamaan teoksensa yleisön saataviin, hänellä ei ole tämän jälkeen enää valtaa määrätä näiden kappaleiden edelleen levittämisestä. Teoskappaleen pysyvä luovutus tarkoittaa teoksen näyttämisoikeuden raukeamista. (Haarmann 2006, 75–76.)

Vuokrausoikeudet eivät kuitenkaan raukea, joten ne tekevät poikkeuksen raukeamiseen. Tekijällä säilyy yksinomainen oikeus teoskappaleiden vuokraamiseen, vaikka teoskappaleita olisi levitetty yleisön saataviin myymällä. Poikkeuksen tähän tekevät kuitenkin taidekäsityön, taideteollisuuden ja rakennustaitteen tuotteet. Nämä ovat vapaasti vuokrattavissa, kun teoskappale on luovutettu pysyvästi. Näyttämisoikeus raukeaa, kun kappale luovutetaan pysyvästi. Esimerkiksi taideteoksen tekijä ei voi estää uutta omistajaa näyttämästä taide-teosta muun muassa taidenäyttelyssä. (Haarmann 2006, 76–77.)

Valmistaminen yksityiseen käyttöön on sallittua, jottei tekijän yksinoikeus rajoitaisi liikaa yksityisen henkilön toimintavapautta. Tämän takia yksityinen henkilö saa valmistaa julkistetusta teoksesta yksityistä eli henkilökohtaista käyttöä varten muutaman kappaleen. Kukaan ei siis saa liiketoimintaansa varten kopioida tai nauhoittaa teoksia. Valvontaoikeudet on otettava myös huomioon, sillä tekijä

ei voi tietää, mitä esimerkiksi perhepiirissä tapahtuu. Oikeus kappaleiden valmistamiseen on vain luonnollisilla henkilöillä, joten juridisilla henkilöillä ei ole tähän oikeutta. Ulkopuoliselle voi antaa kappaleiden valmistamisen tehtäväksi, mutta ei kuitenkaan kun kyseessä on sävellysteos, elokuvateos, käyttöesineen tai kuvanveistoksen kappaleen valmistus tai muu taideteoksen jäljentäminen taiteellisin menetelmin. Nykyään on otettu käyttöön kasettimaksu, sillä säveltäjät menettivät tekijänoikeustulojaan, kun kopiointi yleistyi. (Haarmann 2006, 78–80.)

Suomessa otettiin kasettimaksu käyttöön vuonna 1984, kun VHS- ja C-kaseteille alettiin kopioida. Kasettimaksua kutsutaan kuitenkin nykyisin hyvitysmaksuksi, sillä digitaalinen tallentaminen on syrjäyttänyt analogisen tallentamisen. Yksityisen kopioinnin määrä kasvaa jatkuvasti ja ilman hyvitysmaksujärjestelmää, tulisi meidän aina pyytää teoksen tekijöiltä lupa kopioimiseen. Valtioneuvosto päättää hyvitysmaksun suuruudesta ja laitteista, jotka kuuluvat tämän piiriin. Hyvitysmaksu siis lisätään maksettavaan hintaan. Vuonna 2011 hyvitysmaksu koskee seuraavia laitteita: ulkoiset kiintolevyt, tyhjät CD-, DVD-, Blu-ray- ja MiniDisc-levyt, mp3-soittimet (audiotallentimet), tallentavat digisovittimet ja kiintolevylliset videotallentimet, tyhjät VHS- ja C-kasetit. (Teosto/Hyvitysmaksuyksikkö.) Kuvasta 2 nähdään, kuinka hyvitysmaksu toimii Suomessa.

Kuva 2 Hyvitysmaksu Suomessa (Teosto/Hyvitysmaksuyksikkö.)

Hyvitysmaksuyksikkö kerää ja hallinnoi hyvitysmaksua. Jälleenmyyjät ja maahantuojat tilittävät hyvitysmaksut tälle yksikölle, joka sitten jakaa eteenpäin nämä tekijöille.

Siteeraus- eli lainausoikeuden tarkoituksena on auttaa henkisessä luomistyössä. Tätä käytetään, kun jotain seikkaa täytyy perustella tai todistaa, antaa lisäselvitystä, olla viittauksena julkisessa keskustelussa tai olla arvostelevassa mielessä. Sitaatteja käytetään usein tieteellisissä teoksissa, mutta niitä käytetään myös sävellysteoksissa ja elokuvateoksissa. Siteeraus on sallittua julkistetussa teoksessa hyvän tavan mukaan ja tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Sillä täytyy siis olla hyväksytty tarkoitus. Kuvasitaatti oikeuttaa ottamaan tieteelliseen ja arvostelevaan esitykseen kuvia julkistetuista taideteoksista, jotka liittyvät tekstiin. Mitä tahansa kirjaa, ei siis saa kuvittaa tällaisilla kuvilla. Lehdistön lainausoikeus tarkoittaa sitä, että sanomalehteen ja aikakauskirjaan saa ottaa kokonaisen kirjoituksen toisesta sanomalehdestä tai aikakauskirjasta. Kirjoituk-

sen tulee koskea uskonnollista, poliittista tai taloudellista päivänkysymystä eikä siinä ole jälkipainantakieltoa. (Haarmann 2006, 80–82.)

Teos on vapaasti esitettävissä jumalanpalveluksessa ja opetuksessa sekä tilaisuudessa, joka täyttää kolme vaatimusta: teosten esittäminen ei ole tilaisuuden pääasia, pääsy tilaisuuteen on maksuton eikä tilaisuutta ei muutoinkaan järjestetä ansiotarkoituksessa. Julkisten lausumien toisintamisoikeus tarkoittaa sitä, että kaikki suullisesti ja kirjallisesti esitetyt esitykset julkisessa edustajistossa (eduskunta, valtuusto), tilaisuudessa, joka on pidetty viranomaisessa (tuomioistuim) tai yleisestä asiasta (television vaalikeskustelu) neuvottelemista varten, saadaan toisintaa ilman tekijän suostumusta. Kappaleiden valmistus, esittäminen ja välittäminen ovat siis toisintamista. Tämän ansiosta erilaisten kokousten ja oikeudenkäyntien selostaminen tarkasti ja täsmällisesti on mahdollista. (Haarmann 2006, 82–83.)

4.3.2 Pakkolisenssi

Pakkolisenssissä annetaan oikeus tiettyyn hyväksikäyttöön, mutta tämä ei ole kuitenkaan vastikkeetonta. Käyttäjä ja tekijä sopivat maksettavasta korvauksesta keskenään, jos yhteisymmärrykseen ei päästä, välimiesmenettely ratkaisee tämän. Pakkolisenssi on otettu käyttöön kahdessa tapauksessa, antologiavaudessa, jossa sallitaan ottaa opetuksen käyttöön kokoomateoksen pieniä osia kirjallisesta teoksesta tai sävellysteoksesta, sekä tietyin edellytyksin koko teoksesta. Tekstiin liittyvänä saa myös ottaa kuvan taideteoksesta. Tällä tavalla ei saa käyttää hyväksi kuitenkaan viittä vuotta nuorempia teoksia. Tähän rajuukseen eivät kuulu taideteokset. Toinen tilanne koskee vuokraus- ja lainausoikeusdirektiiviin (19 § 4 mom.) pohjautuvaa tekijöiden korvausoikeutta, kun teosta lainataan yleisölle. Korvausta ei tarvitse kuitenkaan maksaa, jos teos on lainattu kirjastosta. (Haarmann 2006, 84–85.)

4.3.3 Sopimuslisenssi

Sopimuslisenssi on otettu käyttöön Pohjoismaissa, ja sitä voidaan sanoa vapaaehtoisen lisenssin ja pakkolisenssin välimuodoksi. Teosten hyväksikäytön ehdoista sovitaan käyttäjän ja järjestön kanssa, joka edustaa kyseisen alan tekijöitä. Kuitenkin käyttäjä saa käyttää saman alan teoksia, joiden tekijää järjestö ei edusta. (Haarmann 2005, 227.)

Joissakin sopimuslisenssitapauksissa tekijä voi kieltää oman teoksensa käytön. Kielto-oikeutta voi käyttää, kun kysymyksessä on tekijän kannalta teoksen ensisijainen käyttö. Hän ei voi kuitenkaan kieltää oman teoksensa käyttöä, kun kyseessä on valokopiointi. Teoksen käyttämisestä on suoritettava korvaus samalla tavalla asianomaiselle kuin niille tekijöille, joita järjestö ei edusta. Korvausta voi vaatia kolmen vuoden kuluessa siitä vuodesta, kun kappale on valmistettu tai kun teos on välitetty. (Haarmann 2006, 86.)

4.4 Lähioikeudet

Lähioikeudet ovat säännöksiä, jotka eivät koske tekijänoikeutta, vaikkakin ne löytyvät tekijänoikeuslaista. Lähioikeudet katsotaan tekijänoikeudelle läheistä sukua oleviksi säännöksiksi. (Haarmann 2005, 256.)

Pirkko-Liisa Haarmann (2006, 90) kuvaa tekijänoikeuden lähioikeuksia seuraavanlaisena ryhmänä:

- esittävän taiteilijan suoja
- äänitteen tuottajan suoja
- kuvatallenteen tuottajan suoja
- radio- ja televisiolähetysten suoja
- luettelon ja tietokannan valmistajan suoja
- valokuvaajan suoja ja
- uutissuoja.

Lähioikeuden suoja lähentää tekijänoikeutta teollisoikeuteen. Esittäville taiteilijoille suojan antaminen tuli ajankohtaiseksi, kun heidän esityksiään alettiin talentaa ja myös esittää radiossa ja televisiossa. (Haarmann 2005, 256–257.) Lähioikeuksien suoja-aika on yleisesti 50 vuotta. Lähioikeuksista tarkastellaan ainoastaan valokuvaajan suojaa, sillä vain tämä on ajankohtainen tässä opinnäytetyössä.

Valokuvaajien suojaa on kahtalaista. Jos kysymyksessä on valokuvateos, määräytyy suoja tekijänoikeuslain mukaan, mutta muuten valokuvaa koskee lähioikeus. Näin siis jokainen valokuva saa osakseen valokuvaajan suojaa, oli kyseessä sitten valokuvateos tai muunlainen valokuva. (mt. 279.)

Valokuvalla tarkoitetaan kuvaa, joka syntyy valon vaikutuksesta sille herkkään materiaaliin, kuten filmiin tai digikameran kennoon. Valo voi olla näkyvää sekä näkymätöntä, kuten infrapuna- ja röntgensäteitä. Lähioikeuden suojaa saavat siis myös röntgenkuvat. Kuvan kiinnitysalustalla ei ole myöskään väliä, vaan se voi olla mikä tahansa tähän soveltuva väline tai aine. Valokuvana pidetään siis esimerkiksi tietokoneen muistiin tai magneettiselle kuvanauhalle tallennettuja kuvia, joita ei voi katsella ilman teknistä apuvälinettä. Myös matkapuhelimella ja digikameralla otetut kuvat saavat lähioikeuden suojaa. (Harenko ym. 2006, 428–429.)

Laissa ei käsitellä sitä, milloin valokuva voi saada teossuojaa ja milloin se saa suojaa tavallisena valokuvana. Oikeuskäytäntö rajaa tämän asian. Jotta valokuva saa tekijänoikeussuojaa, sen tulee ylittää teostasoon. Valokuvissa tulee ilmetä tekijän luovuus, itsenäisyys ja omaperäisyys. Valokuvan tulee olla sellainen, ettei kukaan tekisi samanlaista, jos saisi samanlaisen kuvaustehtävän kuin valokuvaaja. Valokuvan korkeatasoisuudella ei ole merkitystä teoskynnyksen kannalta. Kaikki lähtevät siis samalta viivalta taidoistaan riippumatta. Valokuvan ottamiseen käytettävällä valmistelujen määrällä ei ole myöskään merkitystä tekijänoikeuden kannalta. Esimerkiksi luontokuvaaja voi joutua odottamaan monta tuntia saadakseen haluamansa kuvan. Jotta valokuva saa suojaa, riittää kun

vain ottaa valokuvan. Suojaa saavat samalla lailla laadukkaat lehtikuvat, epäonnistuneet passikuvat ja elektronimikroskoopin pyyhkäisykuvat. (Harenko ym. 2006, 429–430.)

Oikeus valokuvaan kuuluu henkilölle, joka on valmistanut valokuvan eli se, joka on painanut kameran nappia. Valokuvan ottamiseen voi osallistua useampi henkilö. Kuten tekijänoikeudessa, myös lähioikeudessa valokuvaajan oikeudet valokuvaan ovat taloudellisia ja moraalisia. Kuitenkin lähioikeuksissa taloudelliset oikeudet jaetaan vain kappaleiden valmistamiseen ja yleisön saataviin saatamiseen. Kappaleiden valmistamisessa oikeus käsittää oikeuden määrätä valokuvasta muuttumattomana tai muutettuna. Tätä on esimerkiksi kuvan rajaaminen, musta-valkoisen kuvan värittäminen sekä toisinpäin ja elementtien lisääminen kuvaan. Moraaliset oikeudet jaetaan isyysoikeuteen ja respektioikeuteen. Erona valokuvaajan ja tekijän moraalisten oikeuksien välillä on, että valokuvaaja voi luopua moraalista oikeuksistaan, kun taas tekijä ei. (Haarmann 2006, 99–100.)

Valokuvan suoja-aika on 50 vuotta valokuvan valmistamisvuoden päättymisestä. Suoja-aika onkin suurin ero valokuvan ja teosvalokuvan välillä. Teosvalokuvan suoja-aikahan on voimassa tekijän koko eliniän ja vielä 70 vuotta tämän jälkeen. (Harenko ym. 2006, 435.)

4.5 Tekijänoikeudesta luopuminen

Tekijänoikeuden ja oikeuden valokuvaan voi luovuttaa sopimuksella. Tämän laajuus riippuu sopimuksen sisällöstä. Valokuvaajalla tai tekijällä on siis oikeudet, jos oikeutta ei ole siirretty sopimuksella. (Musta taide 2006, 18.)

Tekijänoikeuden voi luovuttaa joko kokonaan tai osittain. Kokonaisluovutuksessa tekijä menettää kaikki tai tietyt taloudelliset oikeudet teokseensa. Moraalisia oikeuksia tekijä ei kuitenkaan voi luovuttaa, joten luovutuksensaajan on kunnioitettava näitä. Osittaisluovutus voidaan jakaa joko yksinomaisiin tai yksinkertai-

siin. Yksinomaisessa eli eksklusiivisessa osittaisluovutuksessa luovutuksensaaja voi ainoastaan hyödyntää teosta, luovutuksen tarkoittamalla tavalla eli hän ei voi esimerkiksi luovuttaa oikeutta kolmannelle osapuolelle. Yksinkertaista eli rinnakkaista osittaisluovutusta pidetään yleensä käyttölupana tai lisenssinä. Luovutuksensaaja saa siis käyttää teosta hyväkseen sopimuksen mukaisesti, kuitenkin aiheuttamatta muille esteitä samanlaisesta hyväksikäytöstä. (Haarmann 2005, 296–299.)

Valokuvan käyttöoikeuksien luopumisessa on hyvä ottaa huomioon sen laajuus ja tarkastella seuraavia asioita. Kuka saa valokuvakappaleen omistusoikeuden ja sen hallinnan? Mihin valokuvaa tarvitaan ja kuinka kauan sitä tarvitaan? Valokuvan painosmäärä on hyvä ottaa huomioon oikeuksista luovuttaessa, kuten käyttöluvan alueellinen laajuuskin. Käyttökorvauksen suuruudesta tulee sopia sekä siitä, mikä on siirtymishetki. Käyttöoikeuden luonteesta tulee miettiä, saako luovutuksensaaja muun muassa luovuttaa käyttöoikeuden kolmannelle osapuolelle. (Musta taide 2006, 18.)

5 KUVAOIKEUDET KÄYTÄNNÖSSÄ

Tässä luvussa esitellään käyttäjän kokemuksia teemahaastattelun avulla. Haastateltavana on kaksi STT–Lehtikuvan työntekijää. Esitän erilliset muistilistat valokuvaajalle sekä asiakkaalle ja lopuksi analysoin kyselylomakkeen, jonka tein yrityksen asiakkaille kartoittaakseen heidän tietoa tekijänoikeuksiin liittyen.

5.1 Käyttäjän kokemuksia

Teemahaastattelussa selvitettiin muutama kysymys haastatteleamalla STT–Lehtikuvan kahta työntekijää. STT–Lehtikuva on Suomen johtava uutis- ja kuvatoimisto. Suomen Tietotoimisto ja Lehtikuva yhdistyivät nykyiseksi STT–Lehtikuvaksi maaliskuussa 2010 STT:n ostettua Lehtikuvan.

(STT–Lehtikuva.) Haastateltavina oli Pasi Joronen, joka on liiketoimintapäällikkö mediapalveluissa sekä uutiskuvatoiminnan esimies Panu Tuunala (STT–Lehtikuva). Tarkoituksena oli selvittää, kuinka valokuvaajan oikeudet otetaan huomioon ja onko oikeuksista tullut koskaan ongelmia. Seuraavaksi esitetään kysymykset ja niihin saadut vastaukset.

Mitkä ovat valokuvaajan oikeudet?

Panu Tuunala kertoi, että kysymys on melko laaja, joten tyhjentävää vastausta on vaikea antaa. Hän kertoi, että kuvaajien oikeuksia voi ajatella useammasta näkökulmasta, kuten kuvaajan, kuvan kohteen/kohteiden tai työnantajan. Pasi Joronen sanoi, että valokuvaajien oikeudet määritellään työsopimuksessa ja että ne vaihtelevat aloittain. STT–Lehtikuvan kuvaajilla ei ole kuviinsa mitään oikeuksia.

Onko näistä oikeuksista tullut joskus ongelmia STT–Lehtikuvalle?

Panu Tuunala vastasi tähän kysymykseen ja ilmoitti, että *”kuvaajan oikeuksien kanssa on epäselvyyksiä todella harvoin”*. Valokuvaajat tietävät yleensä, että kuvatoimiston kanssa asioitaessa siirtyvät kaikki oikeudet pääasiallisesti työnantajalle ja että kuvat ovat yrityksen omaisuutta. Panu Tuunala kertoi vielä, että omien kuvaajien kanssa ei ole ollut ongelmia pitkään aikaan sekä freekuvaajien kanssa harvemmin. Tämä johtuu siitä, että STT–Lehtikuva käyttää sopimus pohjaa, jolla yritys ostaa kaikki myytävissä olevat oikeudet.

Jos ongelmia on tullut, miten nämä tilanteet hoidetaan?

Panu Tuunala kertoi, että jos ja kun ongelmia on, niin ne hoidetaan aina tapauskohtaisesti. Panu Tuunala sanoi, että *”joskus harvoin ongelmia tulee siitä, jos asiakkaat käyttävät meiltä ostamia kuvia toisin kuin sopimuksemme sallivat. Esimerkiksi kuvien mainoskäytöstä on aina sovittava erikseen paitsi meidän myös kuvan kohteen kanssa. Kuvien oikeudetonta käyttöä esiintyy lähinnä nettissä.”*

Entä ovatko valokuvaajat kyselleet paljon oikeuksistaan?

Panu Tuunala kertoi, että koska valokuvaajille oikeudet ovat selvät, ei kysymyksiä paljonkaan tule heidän oikeuksistaan.

Tuleeko yksityisyydensuojasta paljon ongelmia?

Pasi Joronen kertoi, että yksityisyydensuojaan on selvät käytännön säännöt määriteltynä ja että kuvaajat tietävät näistä parhaiten. Panu Tuunanen lisäsi vielä, ettei yksityisyydensuojasta tule paljon ongelmia, mutta suojaa joutuu miettimään viikoittain. Tämä johtuu siitä, että rikosuutiskuvissa, jotka ovat oikeudenkäynnissä otettuja, on paljon pohtimista siinä, millaisia kuvia (tunnistettavia/ei tunnistettavia) julkaistaan ja missä vaiheessa prosessia. Näitä ovat muun muassa rikosepäilyvaihe, oikeuskäsittelyn alkaessa ja tuomion antamisen jälkeen.

Kun käytetään kuvaa mainonnassa, saako valokuvaa rajata millään tavalla?

Panu Joronen kertoi, että *"kuvien manipuloinnista ja käsittelyssä meillä on omat sääntömme"*. Hän kehotti katsomaan heidän toimitus- ja käyttöehtonsa yrityksen Internet-sivuilta. Siellä kerrottiin asiakkaan näkökulmasta, että asiakas ei saa ostettua kuvaa muokata millään tavalla ilman Lehtikuvan lupaa. (Lehtikuva Oy 2010.)

Entä kuinka kuvapankkia saa käyttää esimerkiksi mainonnassa?

Pasi Joronen kertoi, että *"mainoskuviin heillä on ihan omat määräyksensä, joista valitettavasti edes mainosihmiset eivät tiedä tarpeeksi"*. Hän pyysi tässäkin kohtaa tarkistamaan toimitusehdot yrityksen Internet-sivuilta.

Lehtikuvan toimitusehdoissa kerrotaan, että *asiakas eli tilaaja vastaa kuvien käyttöyhteyden laillisuudesta ja kuvien julkaisuun liittyvien lupien ja suostumusten hankkimisesta sekä yleisen käytännön ja hyvien tapojen noudattamisesta kuvia julkaistessaan. Samoin Asiakas vastaa lupien hankkimisesta kuvissa esiintyvien nimien, henkilöiden, teosten, tavaramerkkien ja yksityisomaisuuden osalta. Asiakas vastaa siitä, ettei kuvia julkaista kenenkään kunniaa tai yksityiselämää loukkaavalla tavalla.*

Julkaisuoikeuden myöntämistä varten Asiakkaan on ilmoitettava kuvan käyttötapa, kuvan koko, painosmäärä, julkaisu tai mainosväline sekä loppukäyttäjä. Edellä mainitut tiedot on merkittävä tilaukseen myös silloin, kun kuva ladataan käyttöön Lehtikuvan digitaalisesta kuvakannasta. (Lehtikuva Oy 2010.)

Ilmoitatteko valokuvan tekijän?

Lehtikuvan toimitusehdoissa kerrotaan, että asiakkaan on mainittava kuvalähteenä valokuvaajan tai ulkomaisen kuvatoimiston ja Lehtikuvan nimi, kun hän julkaisee kuvia. Kuvan julkaisuhintaa korotetaan 50 %, jos kuvalähdettä ei mainita. (Lehtikuva Oy 2010.)

5.2 Muistilista valokuvaajalle

Muistilistan tarkoituksena on saada valokuvaajalle koottua tärkeimmät asiat valokuvan oikeuteen liittyen. Tämän avulla hän pystyy olemaan johdonmukaisempi ja hän voi saada pidettyä oikeutensa valokuvaan paremmin itsellään, eikä ongelmia synny niin helposti.

1. Tilattuun valokuvaan ei sisälly automaattisesti mitään valokuvaajan oikeuksien rajoituksia. Tee asiakkaan kanssa sopimus, jossa tulee molempien käyttöoikeudet selville.
2. Varmista, ettei sopimusta tehtäessä tule mitään väärinymmärrystä kuvan käytöstä ja käyttökorvauksesta.
3. Pyydä vanhempien suostumus, kun kuvaat ala-ikäistä.
4. Kysy kuvaus- ja julkaisulupa kuvattavilta ja tilan omistajalta.
5. Ota yksityisyydensuoja huomioon kuvattaessa ja kuvia julkaistaessa.
6. Jos otat Internetistä valokuvia, pyydä tekijältä lupa niiden käyttöön.
7. Selvitä tarkkaan kaikki käyttöoikeudet, kun käytät kuvapankkia.
8. Lue tarkkaan säännöt, kun osallistut valokuvakilpailuun. Voit menettää kaikki oikeudet lähettämääsi kuvaan.

Toivon, että muistilistasta on hyötyä yrittäjälle ja hän voi käyttää tätä apunaan. Näin hän muistaa paremmin, mitä ongelmia voi syntyä ja kuinka ne voidaan estää.

5.3 Muistilista asiakkaille

Finnfoto ry on Suomen valokuvajärjestöjen keskusliitto, jonka tarkoituksena on toimia koko valokuvausalan hyväksi. Yhdistys tukee ja järjestää valokuvanäyttelyprojekteja sekä jakaa apurahoja valokuvaajille. (Finnfoto ry.)

Finnfotolta saa paljon apua valokuvan tekijänoikeudellisissa kysymyksissä, sekä hyvä 10 käskyä-luettelo kuvan käyttäjälle. Seuraavaksi esittelen muistilistan, joita asiakkaat voivat käyttää ja joka voisi estää heidän tekemästä virheitä.

Valokuvaan kohdistuvien tekijänoikeuksien

10 käskyä kuvan käyttäjille

- 1 Kunnioita valokuvaajan tekijänoikeuksia.
- 2 Pyydä valokuvaajalta lupa kuvan käyttöön.
- 3 Älä luota siihen, että joku muu voi luvata Sinulle kuvan käyttöoikeuden. Vain valokuvaaja itse voi antaa luvan.
- 4 Varmista, ettei kuvan käytöstä ja käyttökorvauksesta sopimisessa tule mitään väärinymmärryksiä.
- 5 Käytä valokuvaa vain sovittuun tarkoitukseen.
- 6 Yritä aina löytää valokuvaaja, joka on ottanut haluamasi kuvan. Älä käytä kuvaa, jos et tiedä kuka sen on ottanut.
- 7 Valokuvaajan nimen tulee aina näkyä kuvan yhteydessä.
- 8 Älä muuta, rajaa tai leikkaa kuvaa ilman valokuvaajan lupaa.
- 9 Huolehdi kolmansien osapuolien oikeuksista. Kysy myös heidän lupaansa ennen kuin käytät kuvaa.
- 10 Anna valokuvaajalle aina kopio julkaisusta, jossa hänen kuvaansa on käytetty.

© Stichting Burafo, 2007

Kuva 3. Valokuvaan kohdistuvien tekijänoikeuksien 10 käskyä kuvan käyttäjille. (Finnfoto 2007.)

5.4 Kyselylomakkeen analysointi

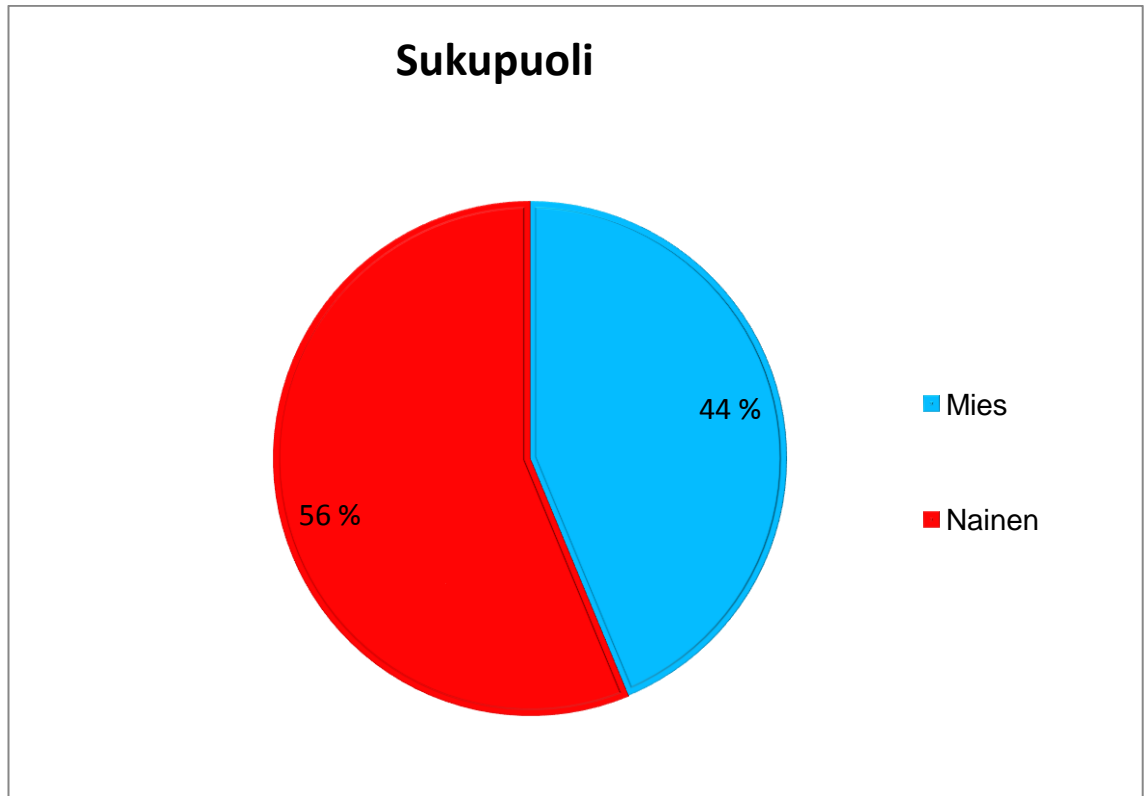
Tulokset analysoitiin numeerisesti selvittäen valokuvaamon asiakkaiden tietoa tekijänoikeuksista ja lähemmin lähioikeuksista. Kantaa otettiin myös, kuinka jotkut ikäryhmät ovat menestyneet vastauksissa.

Kyselylomake oli yrityksen liiketilassa 22.3. ja 20.4. välisen ajan, jolloin asiakkaat pystyivät vastaamaan lomakkeisiin. Vastauksia tuli yhteensä 51 kappaletta. Vastauksia tuli paljon näinkin lyhyellä ajalla ja tästä voidaan päätellä, että asiakkaat ovat kiinnostuneita vastaamaan kyselyyn. Näistä vastauksista poistettiin kolme lomaketta, sillä niissä oli epäselvyyksiä. Tuloksia analysoitiin siis 48 lomakkeen perusteella.

Asiakkaiden tietoa tekijänoikeuksista tutkittiin kysymysten avulla. Kyselyssä käytettiin seitsemää tekijänoikeuksiin liittyvää kysymystä. Kysymykset ovat lähempänä lähioikeutta kuin tekijänoikeutta, mutta kyselylomakkeessa päätettiin käyttää tekijänoikeus-termiä, jotteivät asiakkaat menisi entistä hämilleen, sillä lähioikeus terminä ei ole kovin tunnettu tai kovinkaan moni ei tiedä, mitä se tarkoittaa. Kysymyksiä on seitsemän, sillä mielestäni ne kuvaavat parhaiten lähioikeuksia yleisesti ja ovat ajankohtaisia asiakkaille. Kysymyksiä ei ollut vaikeuksia, sillä tutkiessani lähioikeuksia sain ideoita hyvin.

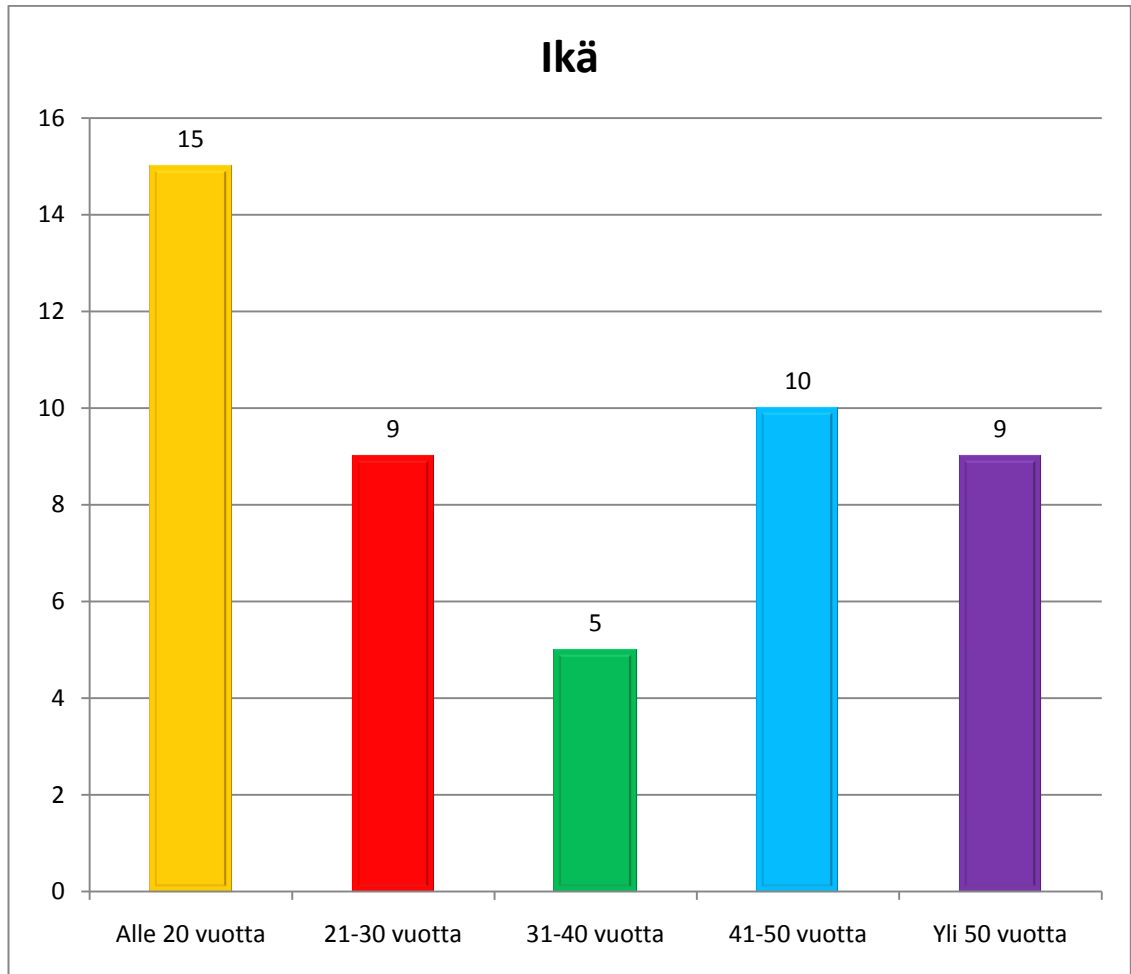
Kysymyksistä kahdessa ensimmäisessä tekijänoikeudellisessa kysymyksessä arviointi tapahtui asteikolla ”valokuvaajalla”, ”tilaajalla”, ”molemmilla”, ”en osaa sanoa”. Lopuissa viidessä kysymyksessä arviointi tapahtui asteikolla ”kyllä”, ”ei”, ”en osaa sanoa”. Kaavioissa tämä asteikko on edellä esitettyssä järjestyksessä vasemmalta oikealle.

Seuraavassa esitellään tutkimuksen tulokset.

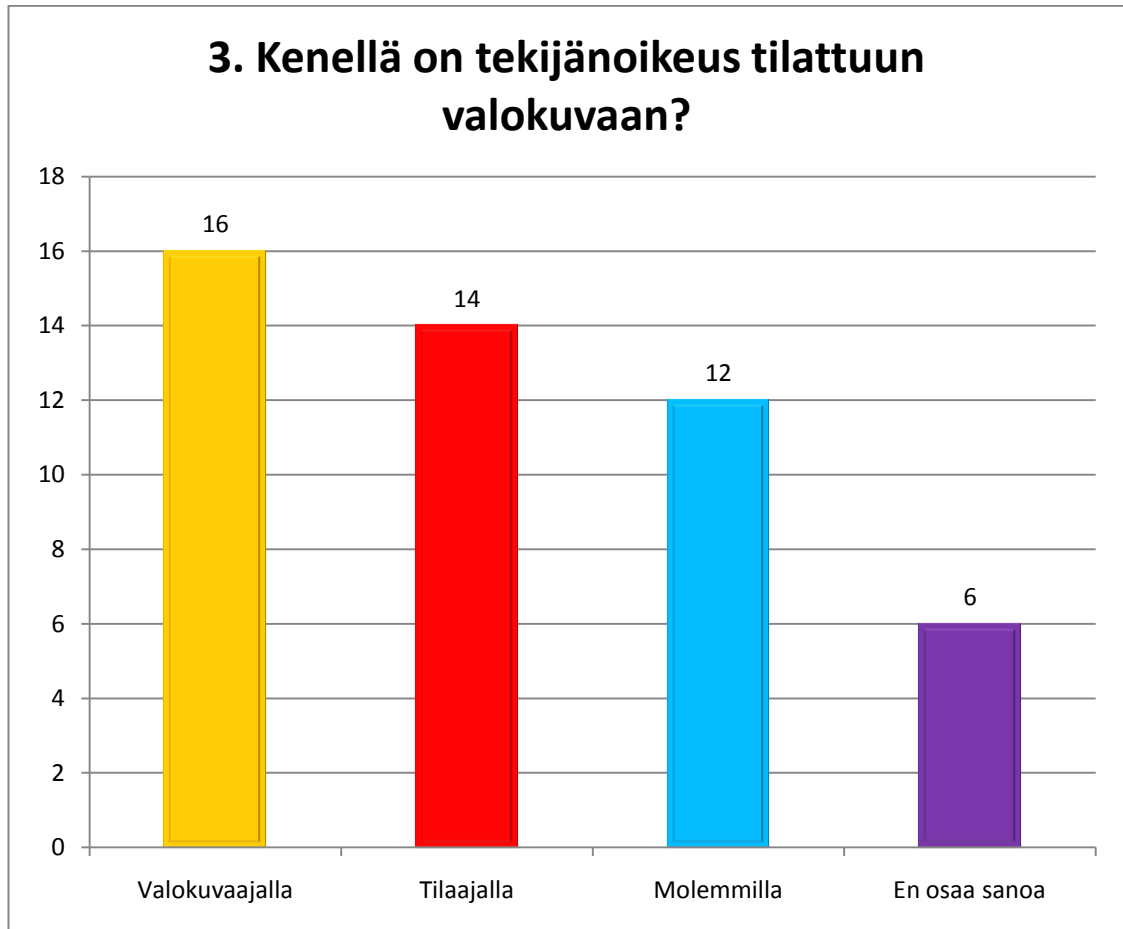
Kaavio 1 Sukupuoli

Tmi Sofia Virtasen asiakkaista kyselyyn vastanneista on 56 % naisia ja 44 % miehiä. Ero ei ole suuri, mutta voidaan kuitenkin sanoa, että asiakkaina liiketila-
lassa käy enemmän naisia kuin miehiä.

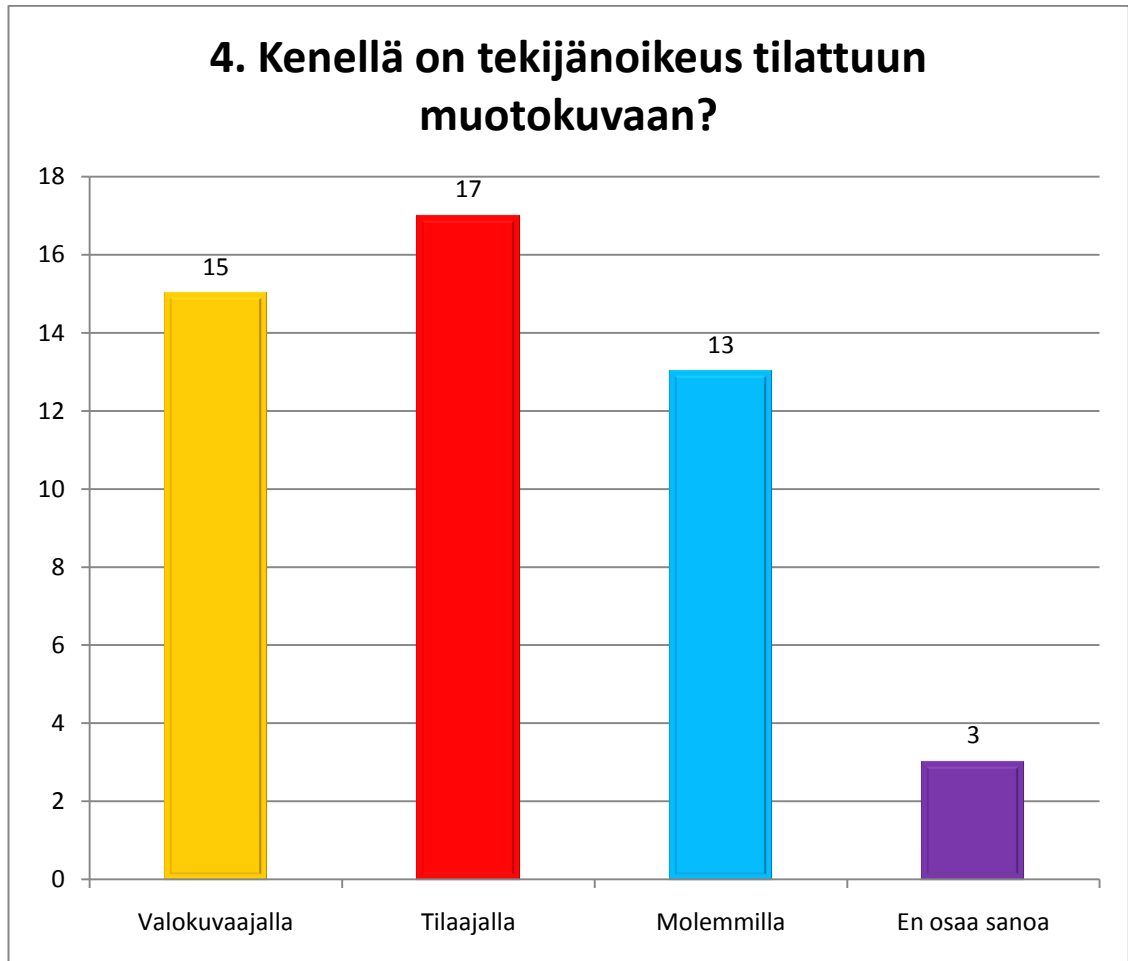
Kaavio 2 Ikä

Tutkimuksen mukaan suurin osa vastanneista kuuluu ikäryhmään alle 20-vuotiaat (31 %). Toiseksi suurin ryhmä on 41–50-vuotiaat (21 %) ja pienin ryhmä on 31–40-vuotiaat (10 %). Kaavio näyttää vastaajien ikäjakauman.

Kaavio 3 Tilatun valokuvan tekijänoikeus

Kysymyksen kolme vastauskategoriaa ovat jakautuneet melko tasaisesti. Kuitenkin eniten vastauksia tuli, että valokuvaajalla on tekijänoikeus tilattuun valokuvaan. Erityisesti 21–30-vuotiaat tiesivät oikean vastauksen. Ikäryhmässä 21–30-vuotiaat vastanneita oli 9, joista 67 % vastasi oikein eli ”tilaajalla”. Tekijänoikeus tilattuun valokuvaan on aina ensisijaisesti tekijällä eli valokuvaajalla. Valokuvaaja voi sopimusta tehdessään antaa oikeuden valokuvaan tilaajalle. Tässä kysymyksessä on selvästi paljon epäselvyyttä, sillä kaaviokuva tarkasteltaessa huomaa, että 48 vastanneesta vain 16 tiesi oikean vastauksen. Asiakkailla on selvästikin tehtävä heti alkuun selväksi, mitkä ovat heidän oikeutensa ja valokuvaajan oikeudet. Muut vastanneet ovat siinä mielessä kuitenkin oikeassa, että oikeus valokuvaan voi olla myös tilaajalla sekä molemmilla, mutta tästä on silloin tehtävä ensiksi sopimus.

Kaavio 4 Tilatun muotokuvan tekijänoikeus

Kaaviosta huomaa jälleen, että kysymyksen neljä vastausvaihtoehtoa ovat jakautuneet melko tasaisesti, jos huomioon ei oteta, ”en osaa sanoa” -vastausta. Eniten vastauksia tuli vastausvaihtoehdolle ”tilaajalla” on tekijänoikeus tilattuun muotokuvaan. Kuitenkin tässä, kuten edellisessäkin kysymyksessä, tekijänoikeus tilattuun muotokuvaan on ensisijaisesti valokuvaajalla. Sopimuksen avulla tätä voidaan kuitenkin muuttaa.

Valokuvaajan oikeutta on tässä kuitenkin rajoitettu sen verran, että muotokuvan saa laittaa sanoma- tai aikakauslehteen ilman valokuvaajan suostumusta. Valokuvaaja ei myöskään saa käyttää oikeuttaan tilaajan tai hänen kuoltuaan ilman hänen perillistensä suostumusta.

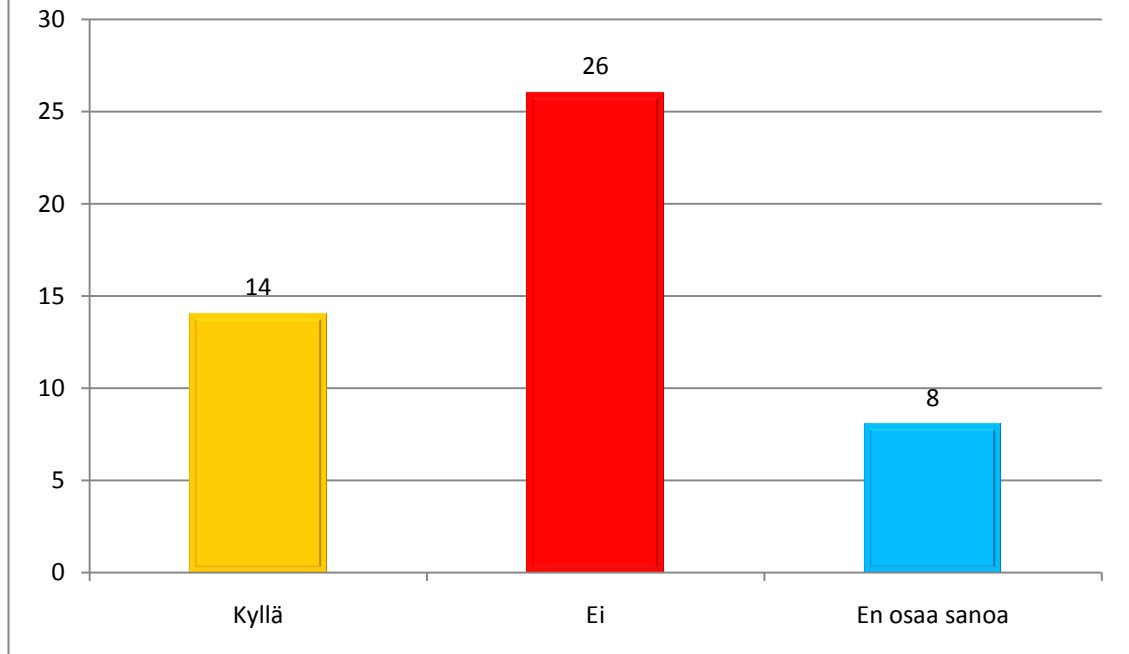
Tästä neljännessä kaaviokuvasta huomaa vastausten jakautuneen tasaisesti, joten asiakkailla ei ole kovinkaan hyvää tietoa kyseisestä asiasta. Sopimukset valokuvan käyttöoikeuksista tulee tietenkin tehdä, jotta välttyttäisiin väärinkäsityksiltä ja asiakkaat saavat paremman selon heidän ja valokuvaajan oikeuksista.

Kaavio 5 Tekijän ilmoittaminen

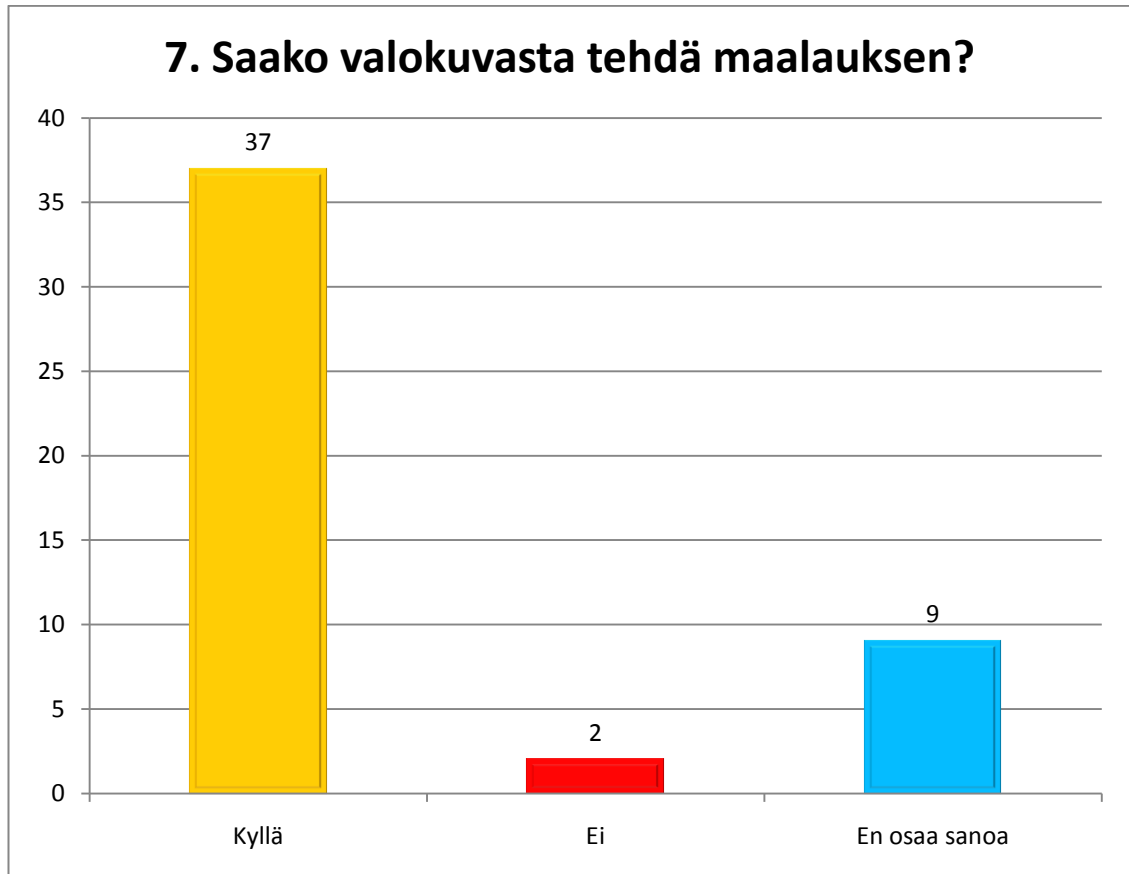
Kaaviosta viisi käy selvästi ilmi, että vastaajien mielestä (75 %) tekijä on ilmoitettava, kun teos saatetaan yleisön saataviin tai siitä valmistetaan kappale. Tässä asiassa suurin osa vastanneista on oikeassa, sillä tekijänoikeuslaissa kerrotaan, että tekijä on ilmoitettava, kuten hyvä tapa sen vaatii. Tästä on kuitenkin myös poikkeuksia, kuten mainoksissa kuvan tekijää ei yleensä ilmoiteta. Mielestäni on erittäin hyvä, että näinkin moni vastanneista tietää, että tekijän nimi on ilmoitettava.

6. Asiakas tuo valokuvaamoon A toisen valokuvaamon B ottaman muotokuvan ja pyytää tekemään siitä itselleen jäljennöksen. Saako jäljennöksen tehdä ilman valokuvaajan lupaa?

Kaavio 6 Muotokuvan jäljennöksen tekeminen

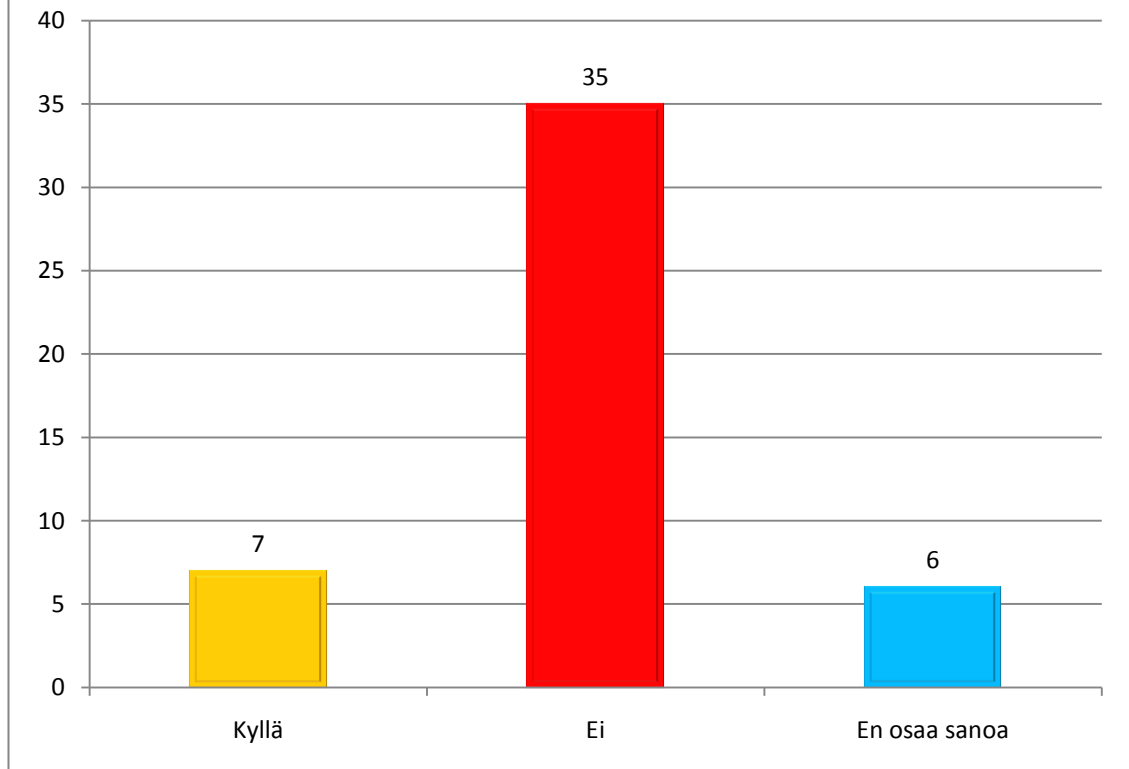
Eniten kysymykseen kuusi vastauksia (54 %) tuli vastausvaihtoehdolle, että jäljennöstä ei saa tehdä ilman valokuvaajan lupaa. Vastanneista 29 % oli kuitenkin sitä mieltä, että jäljennöksen saa tehdä ilman valokuvaajan lupaa. Suurin osa vastanneista vastasi väärin, sillä yksityiseen käyttöön saa ottaa muutaman kopion, eikä tällöin tarvita valokuvaajan lupaa. Vastanneista ikäryhmä 41–50-vuotiaat tiesivät parhaiten jäljennöksen tekemisestä, sillä heistä 50 % vastasi, että jäljennöksen saa tehdä ilman valokuvaajan lupaa. Kuitenkin suurin osa voi pitää jäljentämistä eettisesti vääränä ja pyytää kopiota valokuvan ottaneelta liikkeeltä eikä kilpailijayritykseltä. Jos jäljennöksiä pyydetäisiin tekemään suurelle joukolla, tulisi tällöin saada itse valokuvaajalta lupa tähän. Tällöin jäljennöstä ei siis saisi teettää kilpailevalla yrityksellä.

Kaavio 7 Valokuvasta maalaus

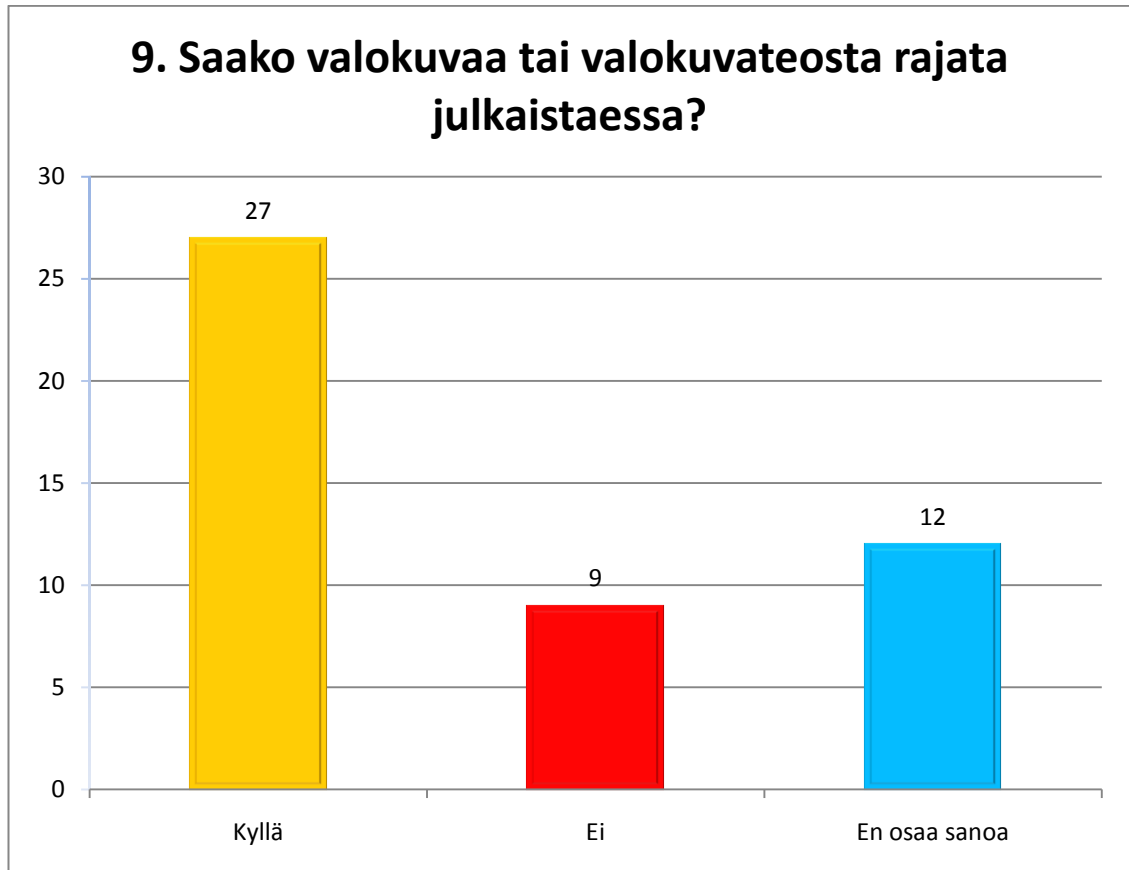
Asiakkailta kysyttiin kysymyksessä seitsemän, saako valokuvasta tehdä maalauksen ja 77 % oli sitä mieltä, että saa tehdä. Vastanneista 19 % ei osannut sanoa ja vain 4 % oli sitä mieltä, että valokuvasta ei saa tehdä maalausta. Suurin osa vastanneista on oikeassa, sillä valokuvasta saa tehdä maalauksen. Kaikista ikäryhmistä yli puolet vastasi kyllä. Asiakkaat tietävät hyvin, että halutessaan he saavat teettää valokuvasta maalauksen.

8. Saako koevedoksia laittaa esim. Facebookiin ilman kuvaajan suostumusta?

Kaavio 8 Facebookiin koevedoksia

Kahdeksanteen kysymykseen vastanneista suurin osa eli 73 % oli sitä mieltä, että koevedoksia ei saa laittaa Facebookiin ilman kuvaajan suostumusta. Tämä pitää paikkansa, sillä koevedokset eivät ole vielä valmiita kuvia, eikä valokuvia saa laittaa näytteille julkisuuteen ilman valokuvaajan lupaa ja varsinkaan ilman hänen nimeään. Tekijänoikeus on aina ensisijaisesti valokuvaajalla, joten häneltä tulee saada lupa kuvan tai vedoksien julkaisemiseen Internet-sivulla tai vaikka sanomalehdessä. Facebookiin vedoksen laittaminen ei ole yksityistä käyttöä, sillä se on kaikkien nähtävillä siellä ja hyvin helposti otettavissa toisten käyttöön. Luvan saamisen jälkeen, tulee tilaajan laittaa aina näkyviin valokuvan ottajan nimi.

Kaavio 9 Valokuvan rajaus

Viimeisenä eli yhdeksäntenä kysymyksenä tiedustelin asiakkailta, saako valokuvaa tai valokuvateosta rajata julkaistaessa. Vastanneista 56 % ilmoitti, että saa rajata ja vain 19 % oli sitä mieltä, että kuvaa ei saa rajata. Tässä kohtaa suurin osa vastanneista vastasi väärin, sillä tekijänoikeuslain 2§:n mukaan kuvaa ei saa rajata. Ainoastaan tekijä itse siis saa rajata tai muuttaa teostaan. Asiakkaat eivät selvästikään tiedä riittävän hyvin tekijän oikeuksista. Vastanneista vain 19 % vastasi oikein eli kuvaa ei saa rajata, ja 25 % vastanneista ei osannut sanoa, kumpi olisi oikea vastaus. Yrittäjän onkin siis tärkeä kertoa selvästi asiakkailleen näiden oikeudet, jottei tapahdu väärinkäsityksiä.

6 YHTEENVETO

Tutkimus sujui kokonaisuudessaan erittäin hyvin ja muutama yllätyskin tuli. Kysymyksiin vastattiin myös oletettua enemmän.

Asiakkailla on selvästi olettama, oikeasta vastaustauksesta, sillä ”en osaa sanoa” -vastauksia tuli niin vähän. Itse olisin odottanut enemmän, ”en osaa sanoa” -vastauksia, sillä itsellenikään kaikki kysymykset eivät olleet selviä, ennen kuin aloin tutkia tätä aihetta. Yleisesti vastauksiin vastattiin oikein, mutta kahden kysymyksen vastaus oli täysin väärä ja kysymysten 3 ja 4 vastauksissa oli hajontaa. Kysymykset olivat selvästi vaikeita vastaushajonnan takia, eivätkä kaikki mahdollisesti ymmärtäneet oikein kysymystäni valokuvan rajaamisesta. Onkin erittäin tärkeää, että asiakkaat saavat tietoonsa heidän oikeutensa ja valokuvaajan oikeudet. Näin vältetään väärinkäsityksiltä ja mahdollisesti vielä pahemmalta.

Toivon tämän tutkimuksen auttavan ymmärtämään, että asiakkaat eivät osaa riittävän hyvin tekijänoikeudellisia asioita. Yrittäjä voisi kerrata asiakkailleen näiden ja valokuvaajan oikeudet sekä yleistä valokuvan oikeuksiin liittyvää, vaikka asiakas vaikuttaisi tietävän ne. Helposti jokin tärkeä asia on unohtunut asiakkaalta tai sitten hän on käsittänyt jonkin asian väärin. Kysymisen ja selvittämisen vaiva ei ole kovinkaan suuri, eikä siinä mene kauan aikaa. Oikeuksien selvittyä vältetään ongelmilta ja pettymyksiltä.

Teemahaastattelun tuloksiin olin hieman pettynyt, sillä en mielestäni saanut tarpeeksi kattavia vastauksia. Osaan kysymyksistä jouduin myös itse tutkimaan vastauksia Lehtikuvan toimitusehdoista. Mahdollisesti haastateltavat olivat niin kiireisiä, etteivät he ehtineet kunnolla vastaamaan kysymyksiin tai sitten kysymykset olivat liian laajoja, ettei heidän mielestään niihin pystynyt vastaamaan tyhjentävästi. Panu Tuunala ilmoittikin, että ensimmäinen kysymys Mitkä ovat valokuvaajan oikeudet? oli melkoisen laaja. Kuitenkin haastattelun vastauksista sai hiukan käsitystä, kuinka heillä toimitaan. Käsityksen sai myös siitä, että heillä on yleisesti ottaen valokuvaajan ja valokuvan oikeudelliset asiat tiedetään hyvin. Uskon, että otettaessa kuvia STT–Lehtikuvaan valokuvaaja saa ansaitsemansa korvauksen kuvista, eikä kuvaajaa huijata.

STT–Lehtikuvalla on selvästikin hyvät sopimusperusteet, sillä ongelmia niistä syntyy erittäin harvoin. Noin ison uutis- ja kuvatoimiston täytyykin tehdä hyvät sopimusperusteet, jotta ongelmia ei synny. STT–Lehtikuva vaikuttaa todella asiantuntevalta ja niin sen on oltavakin, jotta asiat sujuvat sulavasti. Valokuvaajat tietävät yleisesti valokuvan ja valokuvaajan oikeudet, ja sopimusten avulla saadaan sovittua näistä oikeuksista. Ongelmilta ja kyselyiltä vältytään. Asiakkaillekin on selkeät toimitusehdot.

Toivon, että yrittäjä pystyy hyödyntämään työnsä tulosta ja että hän sai tarvittavat tiedot valokuvan ja valokuvaajan oikeuksista, jotka häneltä vielä puuttuivat. Opinnäytetyössä olisi voinut tarkastella laajemmin kuvatoimistojen toimintaa sekä Internetin käyttöä ja sen vaikutusta valokuvien ja valokuvaajan oikeuksiin liittyen, mutta tämä ei olisi mahtunut aiheajankäyttöön. Näistä aiheista saisi varmasti tehtyä toisen työn.

KUVAT

Kuva 1 Nicéphore Niépcerin kotikaupungin maisemakuva, Wikipedia, s. 9
http://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:View_from_the_Window_at_Le_Gras,_Joseph_Nic%C3%A9phore_Ni%C3%A9pce.jpg (21.4.2011)

Kuva 2 Hyvitysmaksu Suomessa, Teosto/Hyvitysmaksuyksikkö, s. 28
http://www.hyvitysmaksu.fi/fin/hyvitysmaksu_suomessa.html (28.4.2011)

Kuva 3. Valokuvaan kohdistuvien tekijänoikeuksien 10 käskyä kuvan käyttäjille. Finnfoto 2007. s. 38
http://www.finnfoto.fi/wp-content/uploads/Finnfoto_10.jpg (Luettu 25.3.2011)

KAAVIOT

Kaavio 1 Sukupuoli, s. 40

Kaavio 2 Ikä, s. 41

Kaavio 3 Tilatun valokuvan tekijänoikeus, s. 42

Kaavio 4 Tilatun muotokuvan tekijänoikeus, s. 43

Kaavio 5 Tekijän ilmoittaminen, s. 45

Kaavio 6 Muotokuvan jäljennöksen tekeminen, s. 46

Kaavio 7 Valokuvasta maalaus, s. 47

Kaavio 8 Facebookiin koevedoksia, s. 48

Kaavio 9 Valokuvan rajaus, s. 49

LÄHTEET

Finnfoto ry. 2007. Suomen valokuvajärjestöjen keskusliitto Finnfoto ry. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.finnfoto.fi/)
<http://www.finnfoto.fi/> (Luettu 16.5.2011)

Haarmann, P-L. 2005. Tekijänoikeus ja lähioikeudet. Kolmas uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Haarmann, P-L. 2006. Immateriaalioikeus. Neljäs uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy.

Harenko, K., Niiranen, V. & Tarkela, P. 2006. Tekijänoikeus –Kommentaari ja käsikirja. Helsinki: WSOY.

Kuvasto ry. Kuvan käyttö. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.kuvastory.fi/index.php)
<http://www.kuvastory.fi/index.php> (Luettu 13.5.2011)

Leggat, R. 1995. A history of photography. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.rleggat.com/photohistory/)
<http://www.rleggat.com/photohistory/> (Luettu 13.4.2011)

Lehtikuva Oy. 2010. Lehtikuvan toimitusehdot. Saatavilla [www-muodossa:](http://kuvakauppa.lehtikuva.fi/pdf/Lehtikuvan_toimitusehdot.pdf)
http://kuvakauppa.lehtikuva.fi/pdf/Lehtikuvan_toimitusehdot.pdf
(Luettu 4.5.2011)

Musta taide. 2006. Valokuvaajan uusi tekijänoikeusopas 2006. Helsinki: Suomen valokuvajärjestöjen keskusliitto Finnfoto.

Mäkelä, S. & Suvanto, T. Ketä ja missä saa kuvata? Saatavilla [www-muodossa:](http://www.nikkemedi.fi/ivailu/sivut_ex/fotopykalat.pdf)
http://www.nikkemedi.fi/ivailu/sivut_ex/fotopykalat.pdf (Luettu 23.3.2011)

Oesch, R. 1993. Oikeus valokuvaan. Jyväskylä: Gummerus.

Peltola, S-L. 2011. Valokuvakilpailuista tullut kuvankeräyskampanjoita. YLE Uutiset. Yleisradio, Yle.fi. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.yle.fi/uutiset/kulttuuri/2011/05/valokuvakilpailuista_tullut_kuvankerayskampanjoita_2567796.html)
http://www.yle.fi/uutiset/kulttuuri/2011/05/valokuvakilpailuista_tullut_kuvankerayskampanjoita_2567796.html (Luettu 6.5.2011)

Suomen Journalistiliitto 2011. Journalisti.fi. Näissä paikoissa... Saatavilla [www-muodossa:](http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/06/artikkelit/minullakin_on_oikeus/missa_saa_ja_missa_ei_saa_kuvata/)
http://www.journalistiliitto.fi/journalisti/lehti/2010/06/artikkelit/minullakin_on_oikeus/missa_saa_ja_missa_ei_saa_kuvata/ (Luettu 23.3.2011)

STT- Lehtikuva. Saatavilla www-muodossa:
<http://www.stt.fi/content/stt-lehtikuva> (Luettu 4.5.2011)

STT- Lehtikuva: mediapalvelun liiketoimintapäällikkö Pasi Joronen

STT- Lehtikuva: uutiskuvatoiminnan esimies Panu Tuunala

Suvanto, T., Rinne, O., Mäkelä, S. 2009. Digikuva- myynti, osto & käyttöoikeus. Ensimmäinen painos. Porvoo: Docendo.

Tekijänoikeuden tiedotus- ja valvontakeskus ry. Tekijänoikeuden loukkaukset. Saatavilla www-muodossa:
<http://antipiracy.fi/tekijanoikeus/tekijanoikeudenloukkaukset/> (Luettu 24.4.2011)

Teosto/Hyvitysmaksuyksikkö. Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu. Saatavilla www-muodossa:
http://www.hyvitysmaksu.fi/fin/index_fi.html (Luettu 28.4.2011)

LAINSÄÄDÄNTÖ

KirjTaitA 1.1.1881

TekijäL. 8.7.1961/404

ValokuvaL 495/61

Olen Ira Halme ja teen kyselyä opinnäytetyötäni varten. Opiskelen Saimaan ammattikorkeakoulussa liiketaloutta. Suuntautumisalani on yritysten ja taloushallinnon juridiikka. Valmistun tradenomiksi.

Tämän kyselyn tarkoituksena on antaa minulle opinnäytetyötäni varten tietoa siitä, kuinka hyvin tunnetaan valokuvaajan ja valokuvan tekijänoikeudellisia kysymyksiä.

Taustatiedot

1) Sukupuoli

Nainen Mies

2) Ikä

alle 20 vuotta 21–30 vuotta 31–40 vuotta

41–50 vuotta yli 50 vuotta

Tekijänoikeuksista

3) Kenellä on tekijänoikeus tilattuun valokuvaan?

valokuvaajalla tilaajalla molemmilla

en osaa sanoa

4) Kenellä on tekijänoikeus tilattuun muotokuvaan?

valokuvaajalla tilaajalla molemmilla

en osaa sanoa

5) Tarvitseeko tekijää ilmoittaa, kun teos saatetaan yleisön saataviin tai siitä valmistetaan kappale?

kyllä ei en osaa sanoa

6) Asiakas tuo valokuvaamoon A toisen valokuvaamon B ottaman muotokuvan ja pyytää tekemään siitä itselleen jäljennöksen. Saako jäljennöksen tehdä ilman valokuvaajan lupaa?

kyllä ei en osaa sanoa

Muistilista valokuvaajalle

1. Tilattuun valokuvaan ei sisälly automaattisesti mitään valokuvaajan oikeuksien rajoituksia. Tee asiakkaan kanssa sopimus, jossa tulee molempien käyttöoikeudet selville.
2. Varmista, ettei sopimusta tehtäessä tule mitään väärinymmärrystä kuvan käytöstä ja käyttökorvauksesta.
3. Pyydä vanhempien suostumus, kun kuvaat ala-ikäistä.
4. Kysy kuvaus- ja julkaisulupa kuvattavilta ja tilan omistajalta.
5. Ota yksityisyydensuoja huomioon kuvattaessa ja kuvia julkaistaessa.
6. Jos otat Internetistä valokuvia, pyydä tekijältä lupa niiden käyttöön.
7. Selvitä tarkkaan kaikki käyttöoikeudet, kun käytät kuvapankkia.
8. Lue tarkkaan säännöt, kun osallistut valokuvakilpailuun. Voit menettää kaikki oikeudet lähettämääsi kuvaan.